

KS. ALEKSY PETRANI

WYDZIAŁ PRAWA KANONICZNEGO
KATOLICKIEGO UNIWERSYTETU LUBELSKIEGO
I JEGO DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNO-NAUKOWA
W CIĄGU UBIEGŁEGO PIĘCDZIESIĘCIOLECIA *

Uniwersytet Lubelski, tak on bowiem z początku się nazywał, otwarto w dniu 1 XII 1918 r. Pierwszy Senat Akademicki nowej uczelni ukonstytuował się dnia 8 XII 1918 r., gdy zebranie ogólne profesorów na czele z rektorem ks. Idzim Radziszewskim wybrało na wicerektora Konstantego Chylińskiego, na dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych — ks. Bronisława Żongołłowicza, na dziekana Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych — Stanisława Zachorowskiego, wreszcie na dziekana Wydziału Nauk Humanistycznych i zastępcę wicerektora — Stanisława Ptaszyckiego. Dnia następnego odbyła się uroczysta inauguracja pierwszego roku akademickiego oraz immatrykulacja 350 studentów zwyczajnych. Wydział Teologii ukonstytuował się nieco później.

Dokumentem datowanym 23 X 1918 r. arcybiskup mohylewski Edward Ropp, jako zwierzchnik petersburskiej Akademii Duchownej, przelał wszystkie jej prawa i przywileje na Uniwersytet Lubelski. W nim księża studenci mieli kończyć rozpoczęte w Piotrogradzie studia. Pięciu profesorów akademii już wcześniej powołano na katedry w nowym uniwersytecie. Abp Ropp wyraził na to swoją zgodę, a biskupowi lubelskiemu Marianowi Fulmanowi odstąpił prawo dozoru studiów na obu wydziałach kościelnych oraz prawo nadawania stopni akademickich kończącym studia na owych wydziałach.

Następnie dekret erekcyjny Uniwersytetu Katolickiego Lubelskiego (z samego początku w korespondencji władz uniwersyteckich ze Stolicą Apostolską uniwersytet stale nosi nazwę Universitas Catholica Lublensis), wydany w dniu 25 VII 1920 r. przez Kongregację Seminariów i Uniwersytetów i zatwierdzony przez papieża Benedykta XV (wydany

* Pragnę złożyć na tym miejscu wyrazy serdecznej wdzięczności księdzu doktorowi Piotrowi Hemperkowi, księdzu doktorowi Jerzemu Grzywaczowi i księdzu magistrowi Józefowi Krukowskiemu za uprzejmą pomoc przy zbieraniu i sprawdzaniu materiałów do niniejszej historii naszego Wydziału.

na trzy lata, następnie ponownie zatwierdzany w latach: 1923, 1926 i 1929), już bezpośrednio nadał wyżej wymienione prawa biskupowi lubelskiemu: „*eiusque cancellario tribuitur ius conferendi gradus et lauream, sive in S. Theologia, sive in Iure Canonico ea lege ut doctoratu nequeant donari nisi qui previos gradus, doctrina legitimis experimentis periclitata, antea fuerint assecuti*”

Stosownie do tego komisje egzaminacyjne wydziałów kościelnych przedkładały biskupowi lubelskiemu protokoły egzaminów, stwierdzając, że kandydat jest godny otrzymać stopień licencjata lub doktora, a biskup udzielał stopnia, na który kandydat złożył egzamin. Zresztą egzaminom licencjackim przewodniczył rektor lub wicerektor uniwersytetu, natomiast doktorskim — biskup lubelski albo rektor uniwersytetu. Tak było do r. 1935.

Natomiast nowe statuty z r. 1932 — *Statuta facultatum studiorum ecclesiasticorum* — opracowane stosownie do przepisów konstytucji papieża Piusa XI *Deus scientiarum Dominus*, z dnia 24 V 1931 r., oraz następne statuty KUL z 1935 r. stanowiły inaczej, a mianowicie: „*Graduum diplomata mentionem faciant iuris conferendi gradus academicos, quod facultates studiorum ecclesiasticorum impetraverunt a Sancta Sede, cuius nomine et auctoritate in gradibus concedendis agunt*” Jednak oba statuty głosiły, że Wielki Kanclerz podpisuje dyplomy licencjatów i doktoratów na pierwszym miejscu.

Wydrukowane statuty z 1935 r. wysłano w tymże roku do Kongregacji Seminariów i Uniwersytetów, która poczyniła drobne uwagi i poprawki, uwzględnione w następnej redakcji statutów, ale o ich zatwierdzeniu nie ma żadnej wzmianki ani w aktach uniwersyteckich, ani w aktach kurii biskupiej w Lublinie.

Konsekwentnie w tym samym 1935 r. zmieniono tekst dyplomów licencjackich i doktorskich. Odtąd oba stopnie nadawał w imieniu Papieża wydział, a nie Wielki Kanclerz, jak było dotychczas.

Natomiast uprawnienia studiów uniwersyteckich przez państwo uczelnia uzyskiwała stopniowo. Najpierw w r. 1925 rektor uniwersytetu powiadomił biskupa lubelskiego, że Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, prawdopodobnie na skutek zawartego konkordatu, przyznało prawa publiczności Wydziałom Teologicznemu oraz Prawa Kanonicznego. Następnie w r. 1928 Ministerstwo W. R. i O. P. zatwierdziło statut uniwersytetu, przez co uczelnia zyskała osobowość prawną. Z kolei minister W. R. i O. P. rozporządzeniem z dnia 9 V 1933 r. nadał uniwersytetowi prawo udzielania stopnia magistra na Wydziałach Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych oraz Nauk Humanistycznych¹. Wreszcie na mocy ustawy sejmowej z dnia 9 IV 1938 r. uczelnia

¹ Dz. U. z 1933 r., nr 49, poz. 327.

lubelska uzyskała pełne prawa państwowych szkół akademickich, a więc także prawo nadawania stopni doktorskich i przeprowadzania habilitacji na wszystkich wydziałach ².

Pierwsze posiedzenie Rady Wydziału Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych odbyło się w dniu 6 II 1919 r. Przewodniczył dziekan wydziału ks. prof. Bronisław Żongołłowicz, obecni byli profesorowie ks. Czesław Falkowski i ks. Antoni Szymański. Zwolniono studentów prawa kanonicznego i nauk moralnych od obowiązku uczęszczania na wykłady historii filozofii greckiej. Studentom, którzy przyjechali z piotrogrodzkiej Akademii Duchownej, zaliczono dwa lub trzy lata odbytych tam studiów. Nowo wstępujący zostali studentami I roku studiów. Wykłady odbywały się dla trzech grup: a) IV roku studiów, b) III roku studiów oraz c) I roku studiów. Ratio studiorum w pierwszym roku pracy wydziału wyglądała następująco (cyfra oznacza liczbę godzin tygodniowo):

Grupa 1 (IV rok studiów)

Prawo kanoniczne	4	Ekonomia polityczna	3
Teologia moralna	3	Polityka społeczna	2
Encyklopedia prawa	2	Administracja publiczna	1
Historia prawa rzymskiego	2		

Grupa 2 (III rok studiów)

Prawo kanoniczne	4	Historia Kościoła	2
Teologia moralna	3	Ekonomia polityczna	3
Encyklopedia prawa	2	Administracja publiczna	2
Historia prawa rzymskiego	2	Polityka społeczna	1

Grupa 3 (I rok studiów)

Prawo kanoniczne	4	Ekonomia polityczna	3
Teologia moralna	3	Polityka społeczna	2
Eklezjologia	2	Teologia naturalna	2
Encyklopedia prawa	2	Kryteriologia	2
Historia prawa rzymskiego	2	Administracja publiczna	1

Pracę dydaktyczną na wydziale w pierwszym roku jego istnienia rozpoczęli profesorowie: ks. B. Żongołłowicz (prawo kanoniczne), ks. Cz. Falkowski (historia Kościoła) i ks. A. Szymański (socjologia).

Ks. Bronisław Żongołłowicz, urodzony w 1870 r. na Litwie, zdobył stopnie magistra teologii i doktora prawa kanonicznego w Akademii Duchownej w Petersburgu. W latach 1895—1914 uczył prawa kanonicznego w seminarium duchownym w Kownie. Następnie w latach 1915—1918 był profesorem prawa kanonicznego w Akademii Duchownej w Petersburgu. Jeszcze w Piotrogradzie w 1918 r. został zaangażowany

² Dz. U. z 1938, nr 27, poz. 242.

przez rektora Radziszewskiego na profesora i pierwszego dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych na Uniwersytecie Lubelskim. W r. akad. 1918/19 wykładał tu prawo karne i historię prawa rzymskiego. Następnie przeszedł na katedrę prawa kanonicznego na Uniwersytecie Wileńskim. Poza tym w latach 1930—1936 pełnił obowiązki podsekretarza stanu w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Zmarł w Wilnie 31 X 1944 r.

Ważniejsze publikacje, jakie pozostawił, są następujące:

Status Ecclesiae in Samogitia, Romae 1903;

Délimitation des diocèses, 1922;

W sprawach obsadzenia stolic biskupich w zaborze rosyjskim (1868—1883), „Kwartalnik Teologiczny Wileński”, 1—2 (1923—1924) 45—52;

O kodyfikacji prawa kościelnego, Lwów 1927 (odbitka z „Przeglądu Teologicznego”).

Ks. bp dr Czesław Falkowski urodził się 28 XI 1887 r. w Warszawie. W 1910 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Po ukończeniu studiów teologicznych ze stopniem doktora teologii w Innsbrucku został profesorem historii Kościoła w Akademii Duchownej w Petersburgu. Jeszcze w Piotrogradzie należał do Komitetu Organizacyjnego Uniwersytetu Lubelskiego. W 1918 r. przybył do Lublina, obejmując katedrę historii Kościoła jako profesor zwyczajny na Wydziale Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych oraz na Wydziale Teologii. Na tym stanowisku pozostał do r. akad. 1920/21. Następnie został powołany na stanowisko profesora Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Od 24 II 1949 r. jest biskupem ordynariuszem diecezji łomżyńskiej.

Ogłosił drukiem:

Mowa w setną rocznicę śmierci Tadeusza Kościuszki, wygłoszona w kościele św. Katarzyny w Petrogradzie d. 15/2 października 1917 roku, Petrograd 1917, ss. 14;

O jubileuszu na Litwie i Rusi w 1826 roku, „Kwartalnik Teologiczny Wileński”, 1925 oraz odbitka: Wilno 1925, ss. 50;

Św. Franciszek z Asyżu. W 700 rocznicę śmierci, „Kwartalnik Teologiczny Wileński”, 1926 oraz odbitka: Wilno 1926, ss. 56;

Św. Franciszek z Asyżu jako rycerz i poeta. Odbitka z księgi jubileuszowej pt. Ojcu serafickiemu w hołdzie, Warszawa 1927, ss. 24;

Na sprowadzenie prochów Słowackiego. Przemówienie rektorskie, wygłoszone podczas nabożeństwa na dziedzińcu uniwersyteckim Piotra Skargi w Wilnie 28 VI 1927 roku, Wilno 1927, ss. 12.

Ks. dr Antoni Szymański urodził się w 1881 roku w Praszce, pow. Wieluń. Seminarium duchowne ukończył we Włocławku. Następ-

nie studiował nauki społeczne na Uniwersytecie w Lowanium, gdzie uzyskał doktorat z filozofii. W 1908 r. został profesorem seminarium duchownego we Włocławku. W r. 1918 objął wykłady na Wydziale Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych oraz na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL jako profesor nadzwyczajny. W r. 1924 został profesorem zwyczajnym. Na Wydziale Prawa Kanonicznego wykładał do r. 1928 politykę społeczną, a ponadto historię katolicyzmu (1918/19), ekonomię polityczną (1919—1922), etykę i prawo naturalne (1924/25), socjologię (1927/28). W r. akad. 1920/21 sprawował funkcję dziekana, a w 1921/22 prodziekana tegoż wydziału. W latach 1922—1926 był wicerektorem uniwersytetu, przy czym w 1922 i 1924 r. pełnił zastępczo obowiązki rektora. Wybrany w 1933 r. rektorem został na tym stanowisku do czasu likwidacji uniwersytetu przez Niemców w listopadzie 1939 r. Zmarł 9 X 1942 r. Jego dorobek naukowy obejmuje 238 rozpraw i artykułów z zakresu nauk społecznych i politycznych.

W trzecim trymestrze pierwszego roku akademickiego (1918/19) na Wydziale Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych wykładali już następujący profesorowie:

1. ks. Bronisław Żongołłowicz, doktor prawa kanonicznego, profesor Akademii Duchownej petersburskiej — prawo kanoniczne;
2. ks. Józef Florczak, doktor obojga praw, magister teologii, profesor Propagandy w Rzymie — prawo kanoniczne;
3. ks. Czesław Falkowski, doktor teologii, profesor petersburskiej Akademii Duchownej — historię Kościoła;
4. ks. Piotr Kremer, doktor teologii, profesor Akademii Duchownej — teologię fundamentalną w związku z prawem kanonicznym;
5. o. Jacek Woroniecki OP, doktor teologii — teologię moralną;
6. ks. Antoni Szymański, doktor filozofii — socjologię.

Ponadto encyklopedię i filozofię prawa, historię prawa kościelnego w Polsce, historię i instytucje prawa rzymskiego, ogólne prawo administracyjne, filozofię i historię filozofii — wykładali słuchaczom profesorowie i docenci z innych wydziałów.

W r. 1919 został zaangażowany przez Uniwersytet Lubelski ks. Józef Florczak. Urodził się on 25 IX 1887 r. w Brzykowie, pow. Łask. Po ukończeniu seminarium duchownego we Włocławku dalsze studia teologiczne odbywał w petersburskiej Akademii Duchownej, gdzie w 1913 r. uzyskał stopień magistra teologii. Następnie udał się do Rzymu na studia prawnicze, które ukończył ze stopniem doktora prawa kanonicznego i cywilnego. W Rzymie również uzyskał doktorat z teologii. Był adwokatem Roty Rzymskiej i Sygnatury Apostolskiej. Papież Benedykt XV mianował go audytorem Roty Rzymskiej.

Ks. Florczak przez dwa lata wykładał w charakterze profesora na Wydziale Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych historię źródeł prawa kanonicznego oraz *normae generales* z kodeksu. W r. akad. 1919/20 był również dziekanem wydziału.

Ze względu na urząd audytora Roty po dwóch latach pracy na wydziale zrezygnował ze stanowiska profesora Uniwersytetu Lubelskiego. Z kolei zwolniony w 1929 r. z pracy w Rocie, powrócił do diecezji. Równocześnie został odznaczony godnością papieskiego prałata domowego i archidiakona w kapitule katedralnej włocławskiej. Odtąd pracował w duszpasterstwie aż do r. 1942, w którym został aresztowany i wywieziony do obozu koncentracyjnego najpierw w Oświęcimiu, a następnie w Dachau, gdzie zmarł z wyczerpania 20 IV 1943 r.

Ogłosił drukiem następujące prace:

Celibat duchowieństwa w Polsce do XIII wieku. Studium historyczno-prawne, „Ateneum Kapłańskie”, 11 (1914) 45—59, 147—151;

Celibat duchowieństwa polskiego w XIII wieku. Studium historyczno-prawne, tamże, s. 211—224;

Celibat duchowieństwa w Polsce. I. Czasy reformacji. II. Od Soboru Trydenckiego do naszych czasów, tamże, 12 (1914—1915) 17—41.

W r. akad. 1919/20 na wydziale wykładali ks. rektor Idzi Radziszewski oraz profesorowie: ks. Czesław Falkowski, ks. Antoni Szymański, o. Jacek Woroniecki, ks. Aleksander Wóycicki i ks. Józef Florczak.

Ks. prof. J. Florczak jesienią 1919 r. przebywał w Rzymie w celu pozyskania tam profesorów dla Wydziału Prawa Kanonicznego. W 1920 r. ofiarowano katedry na tymże wydziale o. Cappellemu TJ oraz o. Schaeferowi z zakonu oo. kapucynów w Moguncji, jednak obaj odmówili.

Ks. dr Aleksander Wóycicki urodził się 5 III 1878 r. w Miastkowie, pow. Mińsk Mazowiecki. Seminarium duchowne ukończył w 1901 r. w Warszawie. W latach 1906—1908 studiował w Szkole Nauk Politycznych w Paryżu. Doktorat uzyskał w 1909 r. na Wydziale Prawa uniwersytetu w Lowanium. W grudniu 1909 r. został powołany na profesora socjologii do Akademii Duchownej w Petersburgu, gdzie przebywał do 1918 r. W 1912 r. w tejże Akademii uzyskał stopień kandydata teologii. W 1918 r. przybył do Lublina jako profesor socjologii i historii gospodarczej. Wykładał do r. 1924 na Wydziale Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych oraz na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych. W r. akad. 1922/23 był dziekanem Wydziału Prawa Kanonicznego. W 1924 r. został mianowany profesorem zwyczajnym chrześcijańskich nauk społecznych na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Opublikował liczne prace z zakresu nauk społecznych. Zmarł 2 VIII 1954 r. w Warszawie.

W dniu 12 V 1919 r. ks. Stanisław Mystkowski przedłożył wydziałowi pierwszą pracę magisterską, napisaną jeszcze według ustawy petersburskiej Akademii Duchownej, pt.: *Konkordaty w Polsce przed- i porozbiorowej*. Ks. Mystkowski trzy lata studiował w Akademii petersburskiej i jeden rok w Uniwersytecie Lubelskim. Jego egzamin magisterski odbył się pomyślnie w dniu 11 VII 1919 r.

Według tej samej ustawy w dniu 19 III 1920 r. ks. R. Swirbutowicz zdał egzamin na stopień kandydata.

W dniu 3 X 1920 r. Rada Wydziału podzieliła studia na wydziale na dwie sekcje: prawno-społeczną i prawno-historyczną z następującą ratio studiorum (cyfra oznacza liczbę godzin tygodniowo):

I. Sekcja prawno-społeczna

	Kurs I	Kurs II
Prawo kanoniczne	4	4
Teologia moralna	3	3
Eklezjologia	2	2
Historia prawa rzymskiego	3	
System prawa rzymskiego		3
Encyklopedia i fi'ozofia prawa	3	
Ekonomia polityczna	4	
Etyka	2	2
Polityka społeczna		2
Polityka ekonomiczna		2
Wstęp do socjologii		2
Statystyka	2	2
Psychologia	2	2

II. Sekcja historyczno-prawna

	Kurs I	Kurs II
Prawo kanoniczne	4	4
Eklezjologia	2	2
Encyklopedia oraz filozofia prawa	3	
Historia prawa rzymskiego	3	
Historia Kościoła (I)	2	2
Historia Kościoła (II)	2	2
Patrologia	2	2
Historia prawa polskiego		4
Historia Polski	3	3
Encyklopedia historii literatury polskiej	2	2
Pomocnicze nauki historyczne	2	2

Jednak wkrótce, bo jeszcze w tym samym roku akademickim, utworzono na wydziale trzy sekcje: prawno-społeczną, prawno-historyczną oraz prawno-moralną. Głównym przedmiotem każdej sekcji było prawo kanoniczne wykładane w wymiarze 8 godz. tyg. Inne przedmioty wykładano w wymiarze od 1 do 4 godz. tyg.

Sekcje

*prawno-społeczna**prawno-historyczna**prawno-moralna*

I r o k

Prawo kanoniczne	8
Etyka	2
Historia prawa rzymskiego	3
Teoria prawa	2
Ekonomia polityczna	3
Statystyka	2
Socjologia	2

Prawo kanoniczne	8
Historia prawa rzymskiego	3
Filozofia prawa	2
Historia Kościoła	4
Historia Polski	3
Paleografia	2
Dyplomatyka	1
Encyklopedia historii literatury	2

Prawo kanoniczne	8
Teologia moralna	3
Etyka	2
Historia prawa rzymskiego	3
Ekonomia polityczna	3
Pedagogika kościelna	2
Socjologia	1

II r o k

Prawo kanoniczne	8
System prawa rzym- skiego	3
Prawo narodów	2
Prawo polityczno- -państwowe	2
Polityka ekonomiczna	2
Polityka agrarna	1
Historia doktryn eko- nomicznych	1
Kryteriologia	2

Prawo kanoniczne	8
Historia Kościoła	4
Historia ustroju Polski	3
Historia Polski	3
Prawo polityczne	2
Paleografia	2
Dyplomatyka	1
Encyklopedia historii filozofii oraz litera- tury	2
Kryteriologia	2

Prawo kanoniczne	8
Teologia moralna	3
Pedagogika kościelna	2
Polityka ekonomiczna	2
Polityka agrarna	1
Kryteriologia	2
Prawo narodów	2
Historia doktryn eko- nomicznych	1

III r o k

Prawo kanoniczne	8
Prawo międzynarodo- we prywatne	1
System prawa rzym- skiego	3
Prawo polityczne	2
Prawo cywilne	4

Prawo kanoniczne	8
Historia ustroju Polski	3
Historia Polski	3
Historia Kościoła	4
Historia filozofii chrześcijańskiej	2
Historia Rzymu	2

Prawo kanoniczne	8
Teologia moralna	3
Prawo cywilne	4
Pedagogika kościelna	3
Prawo międzynarodo- we prywatne	1
Historia pedagogiki	2

Jako przedmioty zalecane były następujące:

Dla sekcji I: Filozofia prawa — 2 godz. tyg.;

Dla sekcji I i II: Historia prawa na zachodzie Europy — 4 godz. tyg.; Historia gospodarcza — 2 godz. tyg. oraz Teoria pracy zarobkowej — 2 godz. tyg.;

Dla sekcji III: Prawo karne — 5 godz. tyg. oraz Historia filozofii nowożytnej — 2 godz. tyg.

W ciągu dwu pierwszych lat studiów wolno było studentom przejść z jednej sekcji na drugą.

W 1920 r. na wspólnym posiedzeniu z Wydziałem Teologii uchwalono, że profesor głoszący przez semestr kazanie na nabożeństwie uniwersyteckim będzie zwolniony od 1 godziny wykładów w tygodniu.

Wykaz profesorów duchownych na Wydziale Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych w 1921 r. przedstawiał się następująco: ks. J. Florczak — profesor zwyczajny; ks. A. Micheletti — profesor zwyczajny; ks. A. Wóycicki — profesor zwyczajny; ks. A. Szymański — profesor nadzwyczajny; ks. L. Leccisi — zastępca profesora; o. G. Michiels — zastępca profesora; ks. J. Wiślicki — zastępca profesora oraz ks. dr Stanisław Domińczak — prowadził wykłady zleczone.

W marcu 1920 r. został powołany na profesora zwyczajnego ks. Andrzej Michał Micheletti. Urodzony 24 X 1864 r. w Milzano, prowincji Brescia we Włoszech, ukończył Wydział Teologiczny w Innsbrucku; tamże uzyskał doktorat teologii. Był założycielem i profesorem zwyczajnym (1901/05) Apostolskiego Kolegium Leonianum w Rzymie. W 1918 r. został konsultorem Kongregacji Seminariów i Uniwersytetów. Napisał szereg prac z zakresu pedagogiki kościelnej, teologii pastoralnej, prawa kanonicznego i historii naturalnej (podręczniki zoologii, botaniki i anatomii dla szkół publicznych). Posiadał dyplom doktora honoris causa nauk przyrodniczych, nadany przez ministerstwo wychowania publicznego Włoch.

W r. akad. 1921/22 wykładał także dla studentów Wydziału Teologii: pedagogikę kościelną, ius seminariorum, de regimine ecclesiastico, teologię i medycynę pastoralną. Jednocześnie pełnił funkcję dziekana na Wydziale Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych.

Ogłosił drukiem następujące prace:

De superiore communitatum religiosarum. Manuale asceticum canonicum ac regiminis, Romae 1918;

Constitutiones seminariorum clericalium, Taurini 1919;

Ius religiosorum ex codice novissimo eiusque authenticis interpretationibus ac legibus hodiedum latis, Romae 1920;

Summula theologiae pastoralis. De cultu divino, locis, rebus ac temporibus sacris, Romae 1924.

W kwietniu 1920 r. został również powołany na wydział w charakterze zastępcy profesora ks. Luciano Leccisi. Urodził się on 13 XII 1887 r. w Campo Solentina, prowincji Lecce we Włoszech. Studia filozoficzne i teologiczne odbył w latach 1909—1914 w seminarium regionalnym appulijskim, gdzie uzyskał stopień doktora teologii. Następnie studiował nauki społeczne na uniwersytecie w Bergamo oraz ukończył prawo kanoniczne na Papieskim Fakultecie św. Apolinarego w Rzymie ze stopniem doktora prawa kanonicznego.

W r. akad. 1920/21 wykładał de delictis et poenis, de matrimonio oraz prowadził seminarium z prawa kanonicznego i lektorat z jęz. włoskiego.

W roku następnym (1921/22) obok prowadzenia seminarium i lektoratu jęz. włoskiego wykładał de processibus (5 godz. tyg.). Prawdopodob-

nie wykłady prowadził również w r. akad. 1922/23, ponieważ dopiero w dniu 30 IV 1923 r. Rada Wydziału poleciła przygotować podziękowanie za pracę na wydziale.

W listopadzie 1920 roku przybył na Uniwersytet Lubelski również o. Gommar Michiels z zakonu oo. kapucynów. Urodził się on 15 V 1890 r. w Booischoot (Belgia). W 1907 r. wstąpił do zakonu oo. kapucynów. Po ukończeniu studiów filozoficzno-teologicznych w r. 1914 otrzymał święcenia kapłańskie. Następnie studiował prawo kanoniczne na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Stopień doktora prawa kanonicznego otrzymał w 1920 r. Bezpośrednio po tym przybył do Lublina, gdzie został zaangażowany na Wydziale Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych jako profesor nadzwyczajny. W r. 1929 został profesorem zwyczajnym. W ciągu piętnastu lat wykładał: *normae generales, de personis, de officiis et beneficiis, de matrimonio, de ordine, de delictis et poenis*, metodologię prawa, a przez pewien czas także prawo zakonne i publiczne. Był niezrównanym profesorem tekstu prawa kanonicznego. W 1935 roku na skutek choroby wyjechał do Belgii, skąd wkrótce w listach do prodziekana ks. J. Rotha i rektora KUL ks. prof. A. Szymańskiego zgłosił rezygnację ze stanowiska profesora ze względów zdrowotnych. Zarówno rektor, jak i Rada Wydziału dymisji nie przyjęli, natomiast w zamian udzielono o. Michielsowi rocznego urlopu. Jednak 16 V 1935 r. o. Michiels powiadomił ks. rektora Szymańskiego, że jego decyzja ustąpienia z uczelni jest nieodwołalna. W tymże roku uniwersytet nadał mu tytuł swego profesora honorowego.

W latach 1924/25—1927/28 oraz 1931/32—1934/35 był dziekanem, a w r. 1928/29 — prodziekanem wydziału.

Na rozpoczęcie r. akad. 1927/28 wygłosił po polsku wykład inauguracyjny: *O prawie małżeńskim*.

W r. 1958, w czterdziestą rocznicę istnienia KUL, o. Michiels otrzymał tytuł doktora teologii honoris causa KUL. Zmarł 27 VII 1965 roku w Herentals (Belgia).

Ważniejsze publikacje profesora Michielsa:

Normae generales iuris canonici. Commentarius libri I Codicis Iuris Canonici, 2 vol., Lublin 1929, ss. XV + 521; XX + 541; *Editio altera penitus retractata et notabiliter aucta*, Parisiis—Tornaci—Romae 1949, ss. XXII + 705, XX + 783;

Principia generalia de personis in Ecclesia. Commentarius libri II Codicis Iuris Canonici, Canones praeliminares 87—106, Lublin 1932, ss. XVI + 578; *Editio altera penitus retractata et notabiliter aucta*, Parisiis—Tornaci—Romae 1955, ss. XVIII + 708;

De delictis et poenis. Commentarius libri V Codicis Iuris Canonici. Vol. I. De delictis (Canones 2195—2213), Lublin 1934, ss. XVII + 358;

Editio altera, Parisiis—Tornaci—Romae—Neo Eboraci 1961, ss. XVI + 395;

Vol. II. *De poenis in genere. Canones 2214—2240*, Parisiis 1961, ss. XIII + 525;

Vol. III. *De poenis in specie. Canones 2241—2313*, Parisiis 1961, ss. XVI + 475;

De potestate ordinaria et delegata. Commentarius tituli V libri II Codicis Iuris Canonici. Canones 196—210, Parisiis 1964, ss. XX + 365.

W październiku 1921 r. został powołany przez Wydział Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych Uniwersytetu Lubelskiego w charakterze zastępcy profesora prawa kościelnego ks. dr Jan Wiślicki. W latach 1922—1934 ks. Wiślicki był również profesorem Wydziału Prawa Kanonicznego. Na Wydziale Prawa Nauk Społeczno-Ekonomicznych wykładał prawo kościelne oraz państwowe prawo małżeńskie, natomiast na Wydziale Prawa Kanonicznego — historię źródeł i literatury prawa kanonicznego oraz prawo publiczne, a przejściowo także inne działy prawa kanonicznego.

Ks. Wiślicki urodził się 26 XII 1879 r. w Lubaszcu, pow. Dąbrowa Tarnowska. W 1904 r. ukończył seminarium duchowne w Tarnowie. Następnie studiował prawo kanoniczne na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, gdzie uzyskał stopień doktora prawa kanonicznego. Po odbyciu praktyki w Kongregacji Soboru w r. 1907 przez dwa następne lata był sekretarzem biskupa, notariuszem kurii biskupiej i obrońcą węzła małżeńskiego przy sądzie biskupim w Tarnowie. W r. 1909 został profesorem państwowego gimnazjum w Tarnowie oraz dyrektorem bursy gimnazjalnej. Na tym stanowisku pozostawał aż do czasu powołania w r. 1921 na Uniwersytet Lubelski.

W r. 1926 ks. Wiślicki habilitował się z prawa kanonicznego na Uniwersytecie Warszawskim, po czym w tymże roku został profesorem nadzwyczajnym, a następnie w r. 1937 — profesorem zwyczajnym na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych. Na tymże wydziale w latach 1929/30—1930/31 i 1935/36—1936/37 był dziekanem, w latach zaś 1931/32—1932/33 i 1937/38—1938/39 — prodziekanem. Natomiast na Wydziale Prawa Kanonicznego w latach 1922/23—1924/25 był ks. Wiślicki prodziekanem. Ponadto w latach 1933—1937 pełnił funkcje sędziego uniwersyteckiego.

W r. 1939 wraz z innymi profesorami został aresztowany i uwięziony na Zamku Lubelskim. Zwolniony po kilku miesiącach wyjechał do diecezji tarnowskiej i zamieszkał u swego kolegi w Starym Sączu. Tamże zmarł 9 I 1944 r.

Ogłosił drukiem następujące prace:

Zwyczaj w prawie kanonicznym, Lublin 1924, ss. 131 + 4 nlb.;

Konkordat. Studium prawne, Lublin 1926, ss. 191 + 1 nlb.;

Konkordat między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Niemiecką, „Prąd”, 25 (1933) 241—264;

Kardynał Piotr Gasparri, tamże, 28 (1935) 7—25, 57—89 oraz odbitka pt.: *Kardynał Piotr Gasparri. Karta z życia Kościoła katolickiego*, Lublin 1935, ss. IV + 96;

Bases juridiques des rapports de l'Église catholique et de l'État, w *Dictionnaire de Théologie catholique continuée*, t. 12, Paris 1935, art. *Pologne*, col. 2435—2451;

Prawa świeckich w Kościele katolickim, Lublin 1939, ss. 94.

Na sesji w dniu 10 I 1921 r. Rada Wydziału ustaliła następujące warunki do uzyskania stopnia licencjata z prawa kanonicznego:

I. Kto pragnie uzyskać stopień licencjata z prawa kanonicznego, powinien: 1) wysłuchać przez dwa lata wykładów i przedstawić dowód pomyślnego zdania egzaminów i kolokwiiw rocznych; 2) przedstawić dwie prace seminaryjne napisane w ciągu dwóch pierwszych lat studiów i przyjęte przez odnośnego profesora. Jedna z nich ma być z prawa kanonicznego, druga z innego głównego przedmiotu sekcji; 3) przedłożyć wydziałowi najpóźniej na 3 miesiące przed terminem publicznej obrony co najmniej: a) 10 kanonów lub zagadnień wyjętych z Kodeksu Prawa Kanonicznego, b) 3 tezy z publicznego prawa kościelnego, c) 6 tez z głównego przedmiotu sekcji, d) 4 tezy z pozostałych przedmiotów sekcji oraz e) pozostałe 2 tezy ad libitum z kodeksu lub z któregośkolwiek przedmiotu wykładanego; 4) obronić w czasie dwugodzinnego egzaminu wybrane przez profesorów egzaminujących zagadnienia.

II. Odnośnie do tez: 1) przedmiotem publicznej obrony są kanony prawa kanonicznego i trudniejsze zagadnienia z innych nauk; 2) tezy przedstawionej na jednym egzaminie na stopień student nie może podać jako tezę na drugi egzamin; 3) jeżeli ten sam przedmiot wykłada kilku profesorów, należy u każdego wziąć przynajmniej po dwie tezy; 4) tez można bronić w języku polskim albo łacińskim, według wyboru studenta; wyjątek stanowią tezy z prawa kanonicznego i teologii moralnej, których należy bronić w języku łacińskim; 5) student ma wskazać wcześniej, które tezy zamierza bronić po polsku, a które po łacinie; 6) wykaz wszystkich tez należy wydrukować po łacinie; 7) wybrane przez siebie tezy student ma przedstawić do przyjęcia profesorowi, po czym złożyć je u dziekana, który z kolei przedstawi je na sesji wydziału; 8) temat tezy może być wzięty z przedmiotów wykładanych w I i II roku akademickim.

III. Odnośnie do rozpraw seminaryjnych: 1) rozprawy seminaryjne, o których mowa w warunkach uzyskania stopnia licencjata, mogą być

napisane w I lub II roku akademickim; 2) jedna rozprawa ma być z prawa kanonicznego, druga z głównego przedmiotu sekcji. Wyjątkowo ci studenci, którzy w r. akad. 1919/20 ukończyli czwarty semestr, mogą prosić o zaliczenie im. obu rozpraw z prawa kanonicznego; 3) o przyjęciu rozprawy decyduje profesor prowadzący seminarium. Student ubiegający się o stopień licencjata ma przedstawić pisemne poświadczenie profesora, że rozprawa została przez niego przyjęta.

W dniu 10 II 1921 r. Rada Wydziału przyjęła pierwsze prace seminaryjne, a w dniu 28 V tegoż roku ks. Piotr Stokrocki został pierwszym licencjatem prawa kanonicznego. Pracę licencjacką ks. Stokrocki pisał na temat historycznego rozwoju ślubów cywilnych.

Z kolei na sesji Rady Wydziału w dniu 18 I 1921 r. wprowadzono dla studentów obowiązek znajomości jednego języka obcego (francuskiego, niemieckiego, włoskiego lub angielskiego); od r. zaś 1923 obowiązywała znajomość dwu obcych języków nowożytnych pod rygorem niedopuszczenia do egzaminów na stopnie naukowe.

Ratio studiorum z r. akad. 1921/22 przewiduje na Wydziale Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych cztery lata studiów w następującym porządku:

			<i>Sekcje:</i>			
<i>Prawno-społeczna</i>			<i>Prawno-historyczna</i>		<i>Prawno-moralna</i>	
I r o k						
Prawo kanoniczne	8		Prawo kanoniczne	8	Prawo kanoniczne	8
Teologia pastoralna	2		Teologia pastoralna	2	Teologia moralna	3
Historia prawa rzymskiego	3		Historia prawa rzymskiego	3	Etyka	2
Ekonomia polityczna	3		Historia Kościoła	2	Teologia pastoralna	2
Statystyka	2		Historia Polski	3	Ekonomia polityczna	3
Socjologia	2		Paleografia	2	Socjologia	2
Etyka	2		Dyplomatyka	1	Psychologia	2
			Encyklopedia historii literatury	2		
II r o k						
Prawo kanoniczne	8		Prawo kanoniczne	8	Prawo kanoniczne	8
Teologia pastoralna	2		Teologia pastoralna	2	Teologia moralna	3
Prawo narodów	2		Historia Kościoła	3	Teologia pastoralna	2
Prawo polityczne wraz z nauką o państwie	2		Historia Polski	3	Polityka ekonomiczna	2
Polityka ekonomiczna	2		Historia ustroju Polski	3	Kryteriologia	2
Historia doktryn ekonomicznych	1		Paleografia	2	Prawo narodów	2
Psychologia	2		Dyplomatyka	1	Historia doktryn ekonomicznych	1
			Encyklopedia historii literatury	2		
			Prawo polityczne	2		

III r o k

Prawo kanoniczne	8	Prawo kanoniczne	8	Prawo kanoniczne	8
Teologia pastoralna	2	Teologia pastoralna	2	Teologia moralna	3
Prawo cywilne	4	Historia Kościoła	3	Teologia pastoralna	2
Skarbowość	2	Historia Polski	3	Prawo cywilne	3
Polityka społeczna	2	Historia ustroju		Historia pedagogiki	3
Polityka agrarna	1	Polski	2	Polityka społeczna	2
		Paleografia	2		
		Dyplomatyka	1		
		Encyklopedia historii			
		literatury	2		

IV r o k

Prawo kanoniczne	8	Prawo kanoniczne	8	Prawo kanoniczne	8
Prawo cywilne	3	Historia XVIII w.	3	Teologia moralna	3

Przedmioty zalecane dla sekcji I i II: 1) Historia gospodarcza, 2) Ustrój państwowy Aten. Dla sekcji II: 1) Historia Wschodu, 2) Źródła rokосу Zebrzydowskiego. Dla sekcji I i III: 1) Prawo karne, 2) Filozofia prawa, 3) Prawo międzynarodowe prywatne.

W dniu 22 V 1921 r. ustanowiono następujące warunki do uzyskania doktoratu na Wydziale Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych: 1) kandydat musi posiadać stopień licencjata prawa kanonicznego, 2) być słuchaczem przez osiem semestrów na wydziale i przedstawić dowód pomyślnego złożenia egzaminów i kolokwiiw rocznych z III i IV kursu, 3) przedłożyć najpóźniej na 3 miesiące przed terminem publicznej obrony 25 kanonów lub zagadnień wyjętych z Kodeksu Prawa Kanonicznego, przy czym co najmniej 5 tez musi być z prawa kościelnego, 10 tez z głównego przedmiotu sekcji i pozostałe 10 tez mogą być wybrane z powyższych lub innych wykładanych na wydziale przedmiotów, 4) przedstawić Radzie Wydziału rozprawę drukowaną z prawa kanonicznego lub innego przedmiotu wykładanego na sekcjach, ale zawsze mającego związek z prawem kanonicznym. Temat rozprawy doktorskiej, aprobowany przez właściwego profesora, należy najpóźniej przed końcem drugiego trymestru na III roku przedstawić dziekanowi dla wniesienia na Radę Wydziału. Rozprawy należy pisać w języku polskim lub łacińskim.

W 1922 r. Wydział Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych przystąpił do Związku Zakładów Teologicznych w Polsce.

Gdy ks. Józef Pruszkowski (1837—1925), profesor prawa kanonicznego w Lubelskim Seminarium Duchownym, za liczne ogłoszone drukiem prace treści historycznej został członkiem Polskiej Akademii Umiejętności, Uniwersytet Lubelski z tego samego tytułu na wniosek Rady Wydziału Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych 15 XI 1922 r. zaliczył go do swego grona w charakterze profesora honorowego.

W dniu 22 XI 1922 r. rektor uniwersytetu prosił biskupa lubelskiego

o zatwierdzenie decyzji Senatu Akademickiego o powołanie na katedrę prawa kanonicznego ks. dra Jana Kwolka, profesora Seminarium Duchownego w Przemyślu. Jednak ks. Kwolek do Lublina nie przyjechał i katedry nie objął.

W r. 1923 przystąpiono do reorganizacji studiów na wydziale. Nowy rozkład materiału, jaki przygotował profesor G. Michiels, Rada Wydziału przyjęła na swoim posiedzeniu 11 VI 1923 r. Rozkład przedmiotów wykładanych od roku akademickiego 1923/24 był następujący:

R o k I

Pierwszy profesor tekstu Kodeksu Prawa Kanonicznego:

Lib. I. Normae generales (cc. 1—86). Wykłady — 4 godz.; seminarium — 2 godz.

Drugi profesor tekstu Kodeksu Prawa Kanonicznego:

Lib. III. De locis et temporibus sacris (cc. 1154—1254). De cultu divino (cc. 1255—1321). De magisterio ecclesiastico (cc. 1322—1408). De bonis Ecclesiae temporalibus (cc. 1495—1499). Wykłady — 4 godz.; seminarium — 2 godz.

Profesor publicznego prawa kościelnego i prawa ogólnego:

Introductio historica in Ius Canonicum — 2 godz. Ius publicum ecclesiasticum generale — 2 godz. Razem wykłady — 4 godz.; seminarium — 1 godz.

Profesor prawa cywilno-kościelnego:

Zasady prawa polskiego świeckiego. Wykłady — 4 godz.; seminarium — 1 godz.

Profesor prawa rzymskiego:

Historia prawa rzymskiego. Wykłady — 3 godz.; seminarium — 1 godz.

R o k II

Pierwszy profesor tekstu:

Lib. II. Canones introductorii (cc. 87—108). De clericis in genere (cc. 109—144), (cc. 196—204). De officiis et beneficiis (cc. 145—195, 1409—1494). Wykłady — 4 godz.; seminarium — 2 godz.

Drugi profesor tekstu:

Lib. IV. De processibus (cc. 1552—2144). Wykłady — 4 godz.; seminarium — 2 godz.

Profesor publicznego prawa kościelnego:

Ius publicum ecclesiasticum speciale. De constitutione Ecclesiae in specie: de immunitatibus ecclesiasticis, de potestate Ecclesiae quoad fidem et doctrinam: scholae, praedicatio etc., de potestate Ecclesiae quoad mores: sacramenta, cultus divinus etc., de potestate Ecclesiae quoad associationes pias etc., de potestate Ecclesiae quoad bona temporalia etc. Wykłady — 4 godz.; seminarium — 1 godz.

Profesor prawa cywilno-kościelnego:

Prawo cywilno-kościelne w Polsce. Zasady o ustroju Kościoła w Polsce; o konkordacie polskim itp. Wykłady — 4 godz.; seminarium — 1 godz.

Profesor prawa rzymskiego:

System prawa rzymskiego. Wykłady — 3 godz.; seminarium — 1 godz.

R o k III

Pierwszy profesor tekstu:

Lib. II. De clericis in specie (cc. 215—486). De religiosis (cc. 487—681). De laicis (cc. 582—725). Wykłady — 4 godz.; seminarium — 2 godz.

Drugi profesor tekstu:

Lib. V. De delictis et poenis (cc. 2195—2414). Wykłady — 4 godz.; seminarium 2 godz.

Profesor publicznego prawa kościelnego i prawa ogólnego:

Prawo naturalne oraz filozofia prawa. Wykłady — 4 godz.; seminarium — 1 godz.

Profesor prawa cywilno-kościelnego:

Prawo cywilno-kościelne w Polsce. Historia. Wykłady — 4 godz. Albo: Historia prawa kanonicznego — 2 godz. oraz Historia prawa cywilno-kościelnego w Polsce — 2 godz. Razem wykłady — 4 godz.; seminarium — 1 godz.

R o k IV

Pierwszy profesor tekstu:

Lib. III. De sacramentis, excepto matrimonio (cc. 731—1011). Wykłady — 4 godz.; seminarium — 2 godz.

Drugi profesor tekstu:

Lib. III. De matrimonio (cc. 1012—1143). Wykłady — 4 godz.; seminarium — 2 godz.

Do przedmiotów zalecanych włączono odtąd filozofię prawa, historię filozofii nowożytnej i międzynarodowe prawo prywatne.

Jednocześnie Rada Wydziału rozpatrzyła dwa projekty w sprawie egzaminów na stopień licencjata: jeden ułożony przez bpa Sokołowskiego, rektora uniwersytetu, i drugi przez dziekana wydziału prof. Michielsa.

Z początkiem istnienia i działalności Wydziału Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych aż do końca r. akad. 1922/23 wydział cechuje ustawiczna zmienność form organizacyjnych. Zmieniały się — jak widzieliśmy — struktura wydziału, skład i organizacja katedr, wreszcie programy nauczania. Wydział był obciążony przedmiotami pobocznymi, a kierownictwo wydziału spoczywało często w ręku jednego lub drugiego profesora nauk społecznych (ks. A. Szymański, ks. A. Wóycicki).

Dopiero od r. akad. 1923/24 przyjęto nową koncepcję studiów prawa kanonicznego i nową organizację wydziału. W roku tym znikł podział na sekcje, a wydział stał się Wydziałem Prawa Kanonicznego. Wszystkich studentów, zależnie od roku studiów, obowiązywał ten sam rozkład wykładów i ćwiczeń. Wydział posiadał pięć katedr: dwie katedry tekstu prawa kanonicznego, katedrę publicznego prawa kościelnego, katedrę prawa rzymskiego i katedrę prawa cywilno-kościelnego. Odtąd wydział kształcił — zawsze skromne co prawda — szeregi młodzieży prawniczej już w sensie nowoczesnym, dając jej teoretyczne podstawy wiedzy ogólnoprawniczej oraz fachową znajomość prawa kanonicznego.

Reforma studiów usunęła przedmioty świeckie, nie pozostające w bezpośrednim związku z wykształceniem kanonistycznym. Według nowego programu dwóch profesorów wykładało tekst, trzeci, będący profesorem prawa kościelnego na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych,

prowadził wykłady publicznego prawa kościelnego oraz historii źródeł prawa kanonicznego; czwarty profesor, również z Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych, wykładał prawo rzymskie. Piąty profesor, podobnie „wypożyczony”, miał wykłady z odpowiednich działów prawa polskiego; podjęto jednak starania o własnego profesora na piątą katedrę.

W następnym roku akademickim (1924/25) wydział, zatrzymując przedmioty zasadnicze, wzbogacił swój program wykładów o przedmioty dodatkowe. M. in. celem praktycznego przygotowania kandydatów do potrzeb w diecezjach polskich, stosownie do postulatów Episkopatu, wprowadzono do wykładów obowiązkowych *quaestiones canonico-morales* oraz *cursum technico-practicum*. Całość wykładów na wydziale obejmowała następujące przedmioty (cyfra oznacza liczbę godzin tygodniowo):

De matrimonio, kursy I—IV	4
De clericis in specie, kursy I—IV	2
De religiosis, kursy I—IV	2
De ordine, kursy I—IV	2
Quaestiones canonico-morales, kursy II—IV	2
Cursus technico-practicus, kursy III—IV	2
Historia prawa rzymskiego, kurs I, trymestr I	6
Postępowanie sądowe rzymskie, kurs I, trymestr II	1
System prawa rzymskiego, kurs II, trymestr II	5
System prawa rzymskiego, kurs II, trymestr III	6
Prawo cywilne, kursy III—IV	4
Prawo polityczne, kursy I—II	4
Prawo sądowe polskie, kurs III	3
Historia ustroju Polski, kurs I	2
Polityka ekonomiczna, kurs I	2
Polityka społeczna, kurs II	2
Prawo Cerkwi rosyjskiej, kursy II—IV, trymestr III	1
Etyka i prawo naturalne, kurs I	2

Poczyniono także starania, by studenci zdawali egzamin licencjacki po II roku studiów. W roku następnym zaś miał być położony nacisk na przygotowanie licencjatów do egzaminów doktorskich. W tym celu uchwalono zmniejszenie liczby godzin na IV roku studiów. Pierwszy doktorat na Wydziale Prawa Kanonicznego otrzymał ks. Antoni Kisz-
kurno, z diecezji pińskiej, po pomyślnie złożonych egzaminach w dniach 7 i 8 VI 1926 r.

Dokładny plan wykładów z r. 1925/26 podaje wszystkie przedmioty, przyjęte do programu w roku poprzednim, oraz wykładających profesorów w następującym porządku:

ks. prof. G. Michiels

Normae generales et canones introductorii libri II Codicis (cc. 1—108),
lata I—IV

Ius naturale, lata I i II	2
Seminarium. W trymestrze I: metodologia prawna	2
ks. prof. J. Roth	
De processibus (cc. 1552—2194), lata I—IV	4
Cursus technico-practicus: I trymestr — Exercitia in materiali iure canonico applicando; II i III trymestr — Exercitia processualia, lata II—IV	2
Quaestiones canonico-morales. De principiis iuris poenalis, lata II—IV	2
ks. prof. J. Wiślicki	
Ius publicum speciale, lata I—IV	2
Seminarium	1
ks. prof. H. Insadowski	
Historia prawa rzymskiego i proces rzymski, rok I, trymestr I	6
System prawa rzymskiego, rok II, trymestry II i III	6
Seminarium prawa rzymskiego	2
Konwersatorium prawa rzymskiego	1
Prawo Cerkwi rosyjskiej, lata I—IV	1
ks. prof. A. Szymański	
Kapitalizm i socjalizm, rok I	2
Polityka społeczna, rok II	2
prof. B. Bouffał	
Prawo polityczne, lata I i II	4
prof. W. Łukaszewicz	
Zarys prawa cywilnego	2

W styczniu 1923 r. wykłady prawa rzymskiego na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych oraz na Wydziale Prawa Kanonicznego objął ks. dr Henryk Insadowski. Urodził się on 13 I 1888 r. w Karnkowie, pow. Lipno. Seminarium duchowne ukończył w 1910 r. we Włocławku. W 1914 r. uzyskał dyplom doktora prawa kanonicznego na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Następnie, po wysłuchaniu wykładów na Wydziale Prawa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, specjalizował się w zakresie prawa rzymskiego, filozofii prawa i prawa cywilnego na królewskim uniwersytecie Sapienza w Rzymie. W r. 1928 został zastępcą profesora prawa rzymskiego. W 1935 r. mianowano go profesorem nadzwyczajnym, a w r. 1946 — profesorem zwyczajnym prawa rzymskiego na Wydziale Prawa Kanonicznego. Prawo rzymskie (historia i system prawa rzymskiego oraz proces rzymski) wykładał w ciągu dwóch lat w wymiarze 6 godzin tygodniowo. Poza tym stale prowadził seminarium (2 godz.) i konwersatorium (1 godz.) z prawa rzymskiego. Oprócz prawa rzymskiego na Wydziale Prawa Kanonicznego przez szereg lat wykładał prawo Cerkwi rosyjskiej, a później prawo Kościołów wschodnich. Od listopada 1939 r. do marca 1940 r. był wię-

ziony na Zamku Lubelskim. W latach 1943—1944 zorganizował i prowadził tajne studia prawa kanonicznego w Warszawie, gdzie wykładał prawo rzymskie i niektóre działy prawa kanonicznego.

W latach 1937/38, 1938/39 i 1945/46 pełnił urząd dziekana, w latach zaś 1935/36, 1936/37 i 1944/45 — prodziekana Wydziału Prawa Kanonicznego. Wcześniej zaś, w latach 1929—1933, był delegatem do senatu uniwersyteckiego z ramienia Wydziału Prawa Kanonicznego. Ponadto od 1924 do 1939 r. był dyrektorem biblioteki uniwersyteckiej. Od r. 1934 był członkiem korespondentem, a w r. 1944 został członkiem czynnym Towarzystwa Naukowego KUL. Zmarł w Lublinie 14 III 1946 r.

Pozostawił po sobie liczne prace:

A. Z prawa kanonicznego:

Ustrój prawny Kościoła katolickiego, Lublin 1926, ss. 228;

Stolica Apostolska w świetle prawa kanonicznego, „Ateneum Kapłańskie”, 18 (1926) 263—281, 356—376;

Osoba prawna. Studium prawno-kanoniczne, Lublin 1927, ss. 162;

Kościelne prawo pogrzebowe, „Ateneum Kapłańskie”, 23 (1929) 317—336, 440—461; 24 (1929) 23—50, 152—177, 264—290, 356—377, 460—489. Odbitka: Włocławek 1930, ss. VI + 176 + 2 nlb.

B. Z prawa rzymskiego:

Przede wszystkim przetłumaczył z języka rosyjskiego dwutomowe dzieło jednego z najlepszych podówczas romanistów, prof. J. A. Pokrowskiego, i wydał po polsku pt.: *Historia prawa rzymskiego*, 2 tomy, Lublin 1927/28, ss. t. I — 300; t. II — 294;

Res sacrae w prawie rzymskim. Studium z sakralnego prawa rzymskiego, Lublin 1931, ss. 112;

Rzymskie prawo małżeńskie a chrześcijaństwo. Przedm. R. Taubenschlaga, Lublin 1935, ss. 333;

Quid momenti habuerit christianismus ad ius romanum matrimoniale evolvendum. Excerptum ex actis Congressus Iuridici Internationalis 12/17 Novembris 1934 Romae habiti, Roma 1935, ss. 51;

Prawo rzymskie u Horacego, Lublin 1935, ss. 90;

Prawo rzymskie jako źródło prawa kanonicznego, [W:] *Księga pamiątkowa ku czci Jego Ekscelencji X. Biskupa Mariana Leona Fulmana*. Część I: *Wydziały kościelne*, Lublin 1939, s. 111—125.

Ponadto w spuściźnie rękopiśmiennej pozostawił dwa obszerne dzieła opracowane w czasie wojny: *Czynniki rozwojowe prawa rzymskiego i Wpływ chrystianizmu na prawo rzymskie*.

W październiku 1924 r. został powołany na Wydział Prawa Kanonicznego ks. dr Jan Roth TJ. Urodził się on 9 XII 1870 r. w Radowcach na Bukowinie (Rumunia). W 1887 r. wstąpił do Towarzystwa Jezusowego.

Po ukończeniu studiów filozoficznych w 1894 r. przez trzy lata był profesorem języka rumuńskiego i literatury niemieckiej w gimnazjum biskupim w Jassach. Teologię studiował w latach 1897—1901 w kolegium jezuickim w Krakowie. W 1901 r. rozpoczął studia prawne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Następnie studiował prawo kanoniczne na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, gdzie w 1906 r. uzyskał stopień doktora prawa kanonicznego. Równocześnie odbył praktykę w studium Kongregacji Soboru. Po powrocie do Krakowa był profesorem prawa kanonicznego, później teologii moralnej, w latach zaś 1912—1915 jednocześnie rektorem w kolegium jezuitów w Krakowie. Od 1908 do 1922 r. pełnił także funkcję obrońcy węzła małżeńskiego przy sądzie biskupim w Krakowie. Od r. 1919 dużo czasu poświęcał organizacji polskich zgromadzeń zakonnych, dla których pisał konstytucje zakonne oparte na nowym prawie kodeksowym. Praca ta, choć odrywała go od twórczej pracy naukowej, przyczyniła się w dużym stopniu do uporządkowania prawnego życia wielu zgromadzeń zakonnych w Polsce, a zarazem sprawiła, że był on wśród polskich kanonistów najlepszym znawcą prawa zakonnego.

Po przeprowadzeniu w r. 1925 habilitacji na Uniwersytecie Gregoriańskim został ks. J. Roth mianowany profesorem nadzwyczajnym na Wydziale Prawa Kanonicznego, w roku zaś 1931 otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. Wykładał do r. 1939 kolejno prawo zakonne i prawo procesowe, poza tym sakramentologię (excepto matrimonio i ordine), prawo osobowe, filozofię prawa oraz prowadził ćwiczenia z praktyki procesowej i z techniki kancelaryjnej. W latach 1928/29—1930/31 i 1935/36—1936/37 pełnił urząd dziekana, w latach zaś 1925/26—1927/28 i 1937/38 — prodziekana Wydziału Prawa Kanonicznego.

Po zwolnieniu w 1940 r. z więzienia niemieckiego na Zamku Lubelskim pełnił obowiązki oficjała sądu metropolitalnego w Warszawie, gdzie również w r. 1943/44 prowadził wykłady z prawa kanonicznego w ramach tajnego nauczania, zorganizowanego przez ks. H. Insadowskiego. Zmarł w Walendowie pod Warszawą w lutym 1945 r.

Ogłosił drukiem następujące publikacje:

W sprawie kodyfikacji prawa kościelnego, „Wiadomości Pasterskie”, Piotrków, 1 (1905) 421—436;

Forma zaręczyn i małżeństwa w prawie kościelnym katolickim z uwzględnieniem prawa cywilnego austriackiego, Kraków 1908, ss. IV + 124;

Der Rituswechsel in Polen, „Theologisch-praktische Quartalschrift”, 62 (1909) 256—270;

Zur Frage über gegenseitige Rechtsverhältnis zwischen Lateinern und

Ruthenen, tamże, 63 (1910) 720—735; 64 (1911) 56—70, 357—372. Odbitka: Linz 1911, ss. 48;

Nowa kodyfikacja prawa kościelnego, „Przegląd Powszechny”, 136 (1917) 541—552, 685—695;

Nowe prawo kościelne a dawne, tamże, 137—138 (1918) 33—38;

Zarys procesu małżeńskiego, Kraków 1920, ss. 19;

Upoważnienie zakonników do słuchania spowiedzi wiernych w rozwoju historycznym, „Pamiętnik Związku Zakładów Teologicznych”, 8 (1936) 279—287;

Kilka zagadnień z zakonnego prawa majątkowego, „Ateneum Kapałńskie”, 42 (1938) 161—170;

Wizytacja zakonników wyjętych przez biskupa, tamże, 42 (1938) 277—288;

Prawny stosunek zakonników do biskupów w rozwoju dziejowym, [W:]¹ *Księga pamiątkowa ku czci Jego Ekscelencji X. Biskupa Mariana Leona Fulmana*. Część I: *Wydziały kościelne*, Lublin 1939, s. 156—180.

Konstytucje zakonne, opracowane przez ks. profesora Rotha:

Constitutiones sororum BMV a misericordia, [bmw.] 1923, ss. 61;

Konstytucje Towarzystwa św. Michała, Miejsce Piastowe 1923, ss. 128;

Constitutiones Congregationis sororum minorum Immaculati Cordis Mariae III Ordinis S. Francisci, Częstochowa 1925, ss. 59;

Konstytucje Zgromadzenia Polskiego SS. Urszulanek, Kraków 1926, ss. 186;

Constitutiones Congregationis Servularum BMV Immaculatae Conceptae, Premislae 1926, ss. 125;

Constitutiones Congregationis Servularum BMV Immaculatae Conceptionis BMV cuius domus Matrix in Pleszew archid. Posnaniensis, Miejsce Piastowe 1929, ss. 105;

Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Córek Maryi Niepokalanej III Zakonu św. Franciszka Serafickiego (Constitutiones Congregationis Filiarum Mariae Immaculatae III Ordinis S. Francisci Seraphici), Warszawa 1934, ss. 112;

Constitutiones Congregationis S. Michaelis Archangeli, Miejsce Piastowe 1936, ss. 132;

Constitutiones Instituti Sororum Pauperum Immaculati Cordis Mariae a III Ordine S. Francisci, Częstochowa 1936, ss. 49.

Obok tego ks. J. Roth pisał artykuły w jęz. rumuńskim, niemieckim, polskim i łacińskim, które ogłaszał w różnych czasopismach.

Plan wykładów na r. akad. 1926/27 jest nieco szczuplejszy; profesor publicznego prawa kościelnego wyklada historię źródeł prawa kanonicznego, a prawo polskie — nowy wykładowca ks. P. Kałwa. Poza tym plan

ten jest tylko ogólnikowy i dokładnie nie podaje, jakie przedmioty i na którym kursie obowiązywały.

Ks. prof. G. Michiels		ks. prof. H. Insadowski	
De clericis in genere		Historia i system prawa rzymskiego	6
et de officiis et beneficiis	5	Seminarium z prawa rzymskiego	2
Seminarium iuris canonici	2	ks. prof. A. Szymański	
ks. prof. J. Roth		Polityka społeczna	2
De sacramentis, excepto matrimonio		Seminarium z polityki społecznej	2
et ordine	3	ks. P. Kałwa	
Cursus technico-practicus	2	Prawo polskie, trymestry II i III	4
Procedura administrativa	2	Seminarium z prawa polskiego	2
ks. prof. J. Wiślicki			
Historia źródeł prawa kanonicznego	2		
Seminarium z publicznego			
prawa kościelnego	1		

Ks. dr Piotr Kałwa był pierwszym wykładowcą, którego sobie KUL wychował. Wykłady na Wydziale Prawa Kanonicznego rozpoczął w pierwszych dniach lutego 1927 r.

Ks. Kałwa urodził się 18 IX 1893 r. w Cudzynowicach, woj. kieleckie. W r. 1916 ukończył seminarium duchowne w Kielcach. W latach 1918—1922 studiował na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL. W 1922 r. na własną prośbę został przeniesiony na Wydział Prawa Kanonicznego na IV rok studiów, po ukończeniu którego w roku następnym uzyskał stopień licencjata prawa kanonicznego. Dyplom doktora praw zdobył w 1926 r. na uniwersytecie lwowskim. W r. 1928 został zastępcą profesora. Po przeprowadzeniu w r. 1934 habilitacji na uniwersytecie lwowskim otrzymał w 1935 r. nominację na profesora nadzwyczajnego. W latach 1930—1938 pełnił ponadto urząd dyrektora Konwiktu Księży Studentów.

Aresztowany wraz z innymi profesorami w r. 1939, wkrótce został zwolniony z więzienia na Zamku Lubelskim i wyjechał do Kielc, gdzie w latach 1942—1945 był wikariuszem generalnym biskupa kieleckiego. W Kielcach również w latach 1943—1945 był współorganizatorem i wykładowcą tajnych studiów Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych oraz kierownikiem Wydziału Prawa Kanonicznego.

Po powrocie do Lublina w r. 1945 został profesorem zwyczajnym. W czerwcu 1948 r. powołano go na współpracownika Komisji Prawniczej Polskiej Akademii Umiejętności. Mianowany biskupem lubelskim w 1949 r. pozostał nadal profesorem KUL aż do przejścia na emeryturę w 1962 r. Przez trzy następne lata prowadził jeszcze wykłady zleczone. Zasadniczymi przedmiotami wykładów ks. prof. Kałwy były: zarys prawa polskiego, prawo kościelne polskie, historia źródeł polskiego prawa kościelnego oraz administracja wyznaniowa. Przez pewien czas wykładał także z tekstu prawa kodeksowego: *normae generales, de matrimonio i de or-*

dine. Od r. 1945 do likwidacji wydziału z końcem r. akad. 1951/52 kierował również katedrą prawa kościelnego na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych.

Na rozpoczęcie r. akad. 1931/32 wygłosił wykład inauguracyjny na temat: *Zapowiedź Brzeskiej Unii Kościelnej*.

W latach 1939—1945 i 1946/47 — 1948/49 był dziekanem, a w r. akad. 1945/46 — prodziekanem Wydziału Prawa Kanonicznego; w roku zaś 1934/35 delegatem tegoż wydziału do senatu. W r. 1934 został członkiem korespondentem, a od 1944 roku jest członkiem czynnym Towarzystwa Naukowego KUL.

Senat Akademicki KUL, uchwałą z dnia 29 V 1958 r., obdarzył ks. bpa P. Kałwę doktoratem teologii honoris causa „za zasługi położone dla Uniwersytetu w ciągu 30-letniej pracy profesorskiej, za wybitną pracę dydaktyczną i naukową, zwłaszcza w dziedzinie badań kościelnego prawa polskiego”.

Ks. prof. P. Kałwa umiał zawsze dostrzec w pracach studentów najmniejszy nawet wynik badań i pozytywnie ocenić włożony w pracę wysiłek. Był to rys jego charakteru, a zarazem wyraz osobistej kultury pracownika nauki.

Ważniejsze publikacje:

Działalność kościelna Katarzyny Wapowskiej w Ziemi Sanockiej, [W:] *Księga pamiątkowa ku czci Władysława Abrahama*, Lwów 1931, t. II, s. 309—364 oraz odbitka ss. 56;

Powstanie i rozwój polskiej kolędy jako daniny kościelnej. Studium prawnohistoryczne, Lwów 1933, ss. 253 + 2 nlb.

Przywilej fundacyjny Władysława Jagiełły dla kapituły chełmskiej z 1429 r., „Kwartalnik Historyczny”, 47 (1933) 73—77;

Skutki adopcji cywilnej w kościelnym prawie małżeńskim, Lublin 1935, ss. 188;

Kościół i sprawy religijne w nowej konstytucji polskiej, [W:] *Kościół (praca zbiorowa)*, Lublin 1936, s. 206—224;

Rys historyczny prowincjonalnego ustawodawstwa synodalnego w Polsce przedrozbiorowej, [W:] *Księga pamiątkowa ku czci Jego Ekscelencji X. Biskupa Mariana Leona Fulmana*. Część I: *Wydziały kościelne*, Lublin 1939, s. 126—155 oraz odbitka ss. 32;

Korporacjonizm i formy polityczne, [W:] *Korporacjonizm (praca zbiorowa)*, Lublin 1939, s. 280—298 oraz odbitka ss. 20;

Stanowisko Kościoła polskiego wobec osadników niemieckich w średniowieczu, Lublin 1947, ss. 22 + 2 nlb.;

Acta Apostolicae Sedis z okresu II wojny światowej jako źródło pomocnicze nauk filozoficzno-teologicznych, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 1(1949) 233—252.

W r. 1926 postanowiono wrócić na wydziale do studiów 3-letnich, jednak redukcja ta nie miała pociągnąć za sobą uszczuplenia w programie studiów. Toteż w dniu 17 I 1928 r. Rada Wydziału ustaliła nowy rozkład zajęć na trzyletnim kursie studiów prawa kanonicznego w celu przesłania go do Kongregacji Seminariów i Uniwersytetów. Wreszcie za zgodą Stolicy Apostolskiej zmianę tę wprowadzono z początkiem r. akad. 1928/29. Plan zajęć wyglądał teraz w następujący sposób:

A. Przedmioty obowiązujące wszystkich studentów w ciągu trzech lat:

Codex Iuris Canonici, ks. prof. G. Michiels	8
Codex Iuris Canonici, ks. prof. J. Roth	5

B. Przedmioty obowiązkowe dla studentów I roku:

1) Historia źródeł i nauki prawa kanonicznego oraz prawo publiczne, ks. prof. J. Wiślicki	
2) Historia i system prawa rzymskiego, ks. prof. H. Insadowski	6
3) Zarys współczesnego prawa polskiego, ks. prof. P. Kałwa	4

C. Przedmioty obowiązkowe dla studentów II roku:

1) Cursus technico-practicus, ks. prof. J. Roth	1
2) Quaestiones canonico-morales selectae, ks. prof. J. Roth	2
3) Prawo kościelne Polski i historia prawa kanonicznego w Polsce, ks. prof. P. Kałwa	4
4) Prawo Kościołów wschodnich, ks. prof. H. Insadowski	1

D. Przedmioty obowiązkowe dla studentów III roku:

1) Cursus technico-practicus, ks. prof. J. Roth	1
2) Quaestiones canonico-morales selectae, ks. prof. J. Roth	2

Ponadto obowiązywało wysłuchanie jednorocznego kursu prawa naturalnego w rozmiarze 2 godz. tyg. w czasie 3-letniego okresu studiów. Studenci ostatniego roku byli zwolnieni od uczęszczania na wykłady w trzecim trymestrze.

W dniu 13 III 1928 r. udzielono urlopu dziekanowi G. Michielsowi na letni trymestr z racji zamierzonego wyjazdu do USA w celu propagandy idei KUL i zyskania pomocy materialnej od tamtejszego społeczeństwa.

Gdy w r. 1928 Senat Akademicki uchwalił wydanie pamiątnika z okazji 10-lecia istnienia KUL i prosił, by w tym celu każdy wydział dostarczył po jednym artykule naukowym, Rada Wydziału na sesji 26 X 1928 r. postanowiła:

1. Przystąpić do wydania prac naukowych swoich profesorów w dwóch seriach: łacińskiej i polskiej. Wydawnictwo to miało nosić wspólny tytuł: *Schola Canonica Catholicae Universitatis Lublinensis*. Ks. prof. Michiels obiecał wydać jako pierwszy tom w tej kolekcji swoją pracę pt. *Normae generales*.

2. Przystąpić również w najbliższym czasie do wydania najlepszych prac doktorskich absolwentów Wydziału Prawa Kanonicznego.

Ks. Michiels rzeczywiście w 1929 r. ogłosił drukiem obiecaną pracę w dwóch tomach pt. *Normae generales iuris canonici*. Następnie w latach 1932 i 1934 — dwie inne prace, które zostały przytoczone w innym miejscu.

W związku z listem pasterskim biskupów polskich *O małżeństwie*, wydanym 20 X 1921 r., profesorowie wydziału na czele z dziekanem G. Michielsem wraz z kilku profesorami innych wydziałów przygotowali do druku zbiorową pracę, wydaną pt. *Małżeństwo w świetle nauki katolickiej. Praca zbiorowa profesorów Uniwersytetu Lubelskiego* (Lublin 1928). Celem publikacji było w sposób gruntowny, a jednocześnie dostępny wyłożyć główne zasady nauki katolickiej o małżeństwie.

Artykuły napisane przez profesorów Wydziału Prawa Kanonicznego poruszały następujące tematy: O. G. Michiels, *Władza Kościoła i Państwa w stosunku do małżeństwa* (s. 65—105) oraz *Unieważnienie małżeństwa* (s. 231—252). Tytuł drugiego artykułu jest co prawda nie-szczęśliwy, autor bowiem przedstawiał w nim przebieg zwykłego procesu kościelnego o nieważność małżeństwa. Następnie: ks. P. Kałwa, *Małżeństwa mieszane* (s. 129—163); ks. J. Wiślicki, *Śluby cywilne* (s. 164—230); ks. H. Insadowski, *Separacja małżeńska* (s. 311—336). Praca ta wśród katolickich sfer inteligenckich, dla których była napisana, cieszyła się wielkim uznaniem.

Gdy uchwalony przez Komisję Kodyfikacyjną w 1929 r. projekt prawa małżeńskiego oddano w grudniu 1931 r. do użytku społeczeństwa, profesorowie Wydziału Prawa Kanonicznego szybko zareagowali na to i wyżej wymieniony projekt omówili z punktu widzenia nauki katolickiej w szeregu artykułów ogłoszonych drukiem w pracy zbiorowej pt. *Rozbiór krytyczny projektu prawa małżeńskiego uchwalonego przez Komisję Kodyfikacyjną* (Lublin 1932).

Artykuły napisali: ks. Insadowski (*Zaręczyny* (s. 47—55)), o. Michiels (*Prawna zdolność do wstąpienia w związek małżeński i przeszkody* (s. 56—73) oraz *Jurysdykcja i postępowanie* (s. 145—148)), ks. J. Wiślicki (*Czynności przedwstępne i ślub* (s. 74—103)), ks. P. Kałwa (*Unieważnienie małżeństwa* (s. 112—133) oraz *Rozłączenie i rozwód* (s. 134—144)).

W związku z ogłoszoną konstytucją papieża Piusa XI — o studiach kościelnych, *Deus scientiarum Dominus*, z 24 V 1931 r., na wydziale zaszły tylko minimalne zmiany w dotychczasowej organizacji studiów. Przede wszystkim wprowadzono egzamin wstępny na pierwszy rok studiów, trwający półtorej godziny. Egzamin obejmował 10 tematów, wybranych przez profesorów tekstu prawa kanonicznego i podanych do wiadomości kandydatów na dwa tygodnie przed egzaminem.

Egzamin licencjacki składał się teraz z egzaminu pisemnego i publicznego egzaminu ustnego. W razie oceny niedostatecznej można było po trzech miesiącach egzamin powtórzyć.

W dniu 18 VI 1931 r. wysłano adres gratulacyjny profesorowi Abrahamowi we Lwowie dla uczczenia jego zasług naukowych położonych w ciągu ubiegłych pięćdziesięciu lat. Projekt adresu opracował ks. P. Kałwa.

W 1932 r. wydział został zaproszony na ogólnosłowiański kongres prawniczy w Bratysławie, projektowany na r. 1933. Trudno obecnie ustalić, czy ktoś reprezentował wydział na tym kongresie.

Z kolei w Statutach, ułożonych w 1932 r. dla wydziałów kościelnych KUL, program studiów na Wydziale Prawa Kanonicznego przedstawiono w następujący sposób: I. *Przedmioty główne*: 1) wprowadzenie do nauk prawnych (prawo naturalne, filozofia prawa); 2) prawo tekstu — 3 katedry; 3) prawo publiczne Kościoła. II. *Przedmioty pomocnicze*: 1) instytucje prawa rzymskiego; 2) polskie prawo konkordatowe; 3) zarys prawa polskiego; 4) historia prawa kanonicznego (źródła, instytucje, nauka). III. *Przedmioty specjalne*: 1) prawo Kościołów Wschodnich; 2) medycyna prawna; 3) styl kurii i praktyka procesowo-sądowa; 4) metodologia historyczno-kanonistyczna; 5) historia polskiego prawa kościelnego. IV. *Przedmioty szczegółowe*: kwestie wybrane z poszczególnych pięciu ksiąg Kodeksu Prawa Kanonicznego.

Rektor uniwersytetu ks. Józef Kruszyński w swoim memoriale o programie wykonywanym na Wydziale Prawa Kanonicznego, przedłożonym w dniu 29 I 1932 r. Radzie Biskupów do spraw KUL, wypowiedział się m. in. następująco: „Program ten, w żadnym uniwersytecie dotąd nie wykonywany, cieszy się największym uznaniem u najwybitniejszych kanonistów, także zagranicznych. Najlepszy dowód jego wartości i dla profesorów Wydziału najmilsza nagroda za ich wysiłki jest oficjalne jego uznanie przez nową konstytucję papieską, która co do określenia programu studiów, odtąd na wszystkich wydziałach kanonicznych obowiązującym, widocznie wzorowała się na programie dotąd jedynie na naszym wydziale stosowanym”.

W odezwie zaś, wysłanej w dniu 30 V 1932 r. do wszystkich biskupów i rektorów seminariów duchownych w Polsce z prośbą o przysyłanie kandydatów na studia prawa kanonicznego do Lublina, o. G. Michiels — ówczesny dziekan wydziału — stwierdzał, że ostatnia konstytucja papieska „podając program studiów, odtąd obowiązujący wszystkie wydziały prawa kanonicznego, wyraźnie wzorowała się na programie dotychczas stosowanym jedynie na wydziale lubelskim”

W latach 1932—1936 ks. dr Stanisław Czajka, w charakterze zastępcy profesora przy katedrze tekstu prawa, wykładał: *de locis et temporibus sacris, de cultu divino et magisterio ecclesiastico, de clericis in genere, de officiis et beneficiis* oraz prawo Kościołów Wschodnich.

Ks. Czajka urodził się 13 XI 1897 r. w Kamiennej, pow. wrocławski.

W r. 1920 ukończył seminarium duchowne we Włocławku. W 1927 r. rozpoczął studia na Wydziale Prawa Kanonicznego KUL, które ukończył w r. 1930 ze stopniem doktora prawa kanonicznego. W 1936 r. został rektorem częstochowskiego seminarium duchownego i opuścił wydział. W 1944 r. mianowano go częstochowskim biskupem pomocniczym. Zmarł 4 VII 1965 r. w Częstochowie.

Ogłosił drukiem: *Przedawnienie w prawie karnym kanonicznym*, Lublin 1934, ss. 192 + 5 nlb.

W 1933 r. Rada Wydziału uchwaliła nowe warunki dla otrzymania stopnia doktora prawa kanonicznego. Rozprawa doktorska powinna wynosić ok. 100 stron maszynopisu. Egzamin będzie odbywał się w ciągu dwóch dni: w pierwszym uroczysta obrona pracy, trwająca około 2 godzin, w drugim natomiast publiczny wykład 10 tez lub publiczna prelekcja z dyskusją. Na egzamin ustny należy wydrukować wykaz tez. Po egzaminie należy jak najprędzej wydrukować pracę, której 50 egzemplarzy trzeba złożyć w kancelarii wydziału. Dopiero spełnienie tego warunku daje prawo do promocji.

Prace doktorskie należało wydrukować przed dniem 1 V. Połowę kosztów druku ponosił student, a połowę wydział. Była to jednak pożyczka, którą należało spłacić w ciągu roku. Od 1935 r. pomocy finansowej do drukowania prac doktorskich udzielało Towarzystwo Naukowe KUL. Rozprawy należało drukować w liczbie 400 egzemplarzy.

Na mocy reskryptu biskupa lubelskiego pierwszy referent pracy doktorskiej był jednocześnie cenzorem kościelnym. O imprimatur należało prosić kurie biskupią na piśmie.

Toteż poczynając od r. 1935 w ciągu zaledwie czterech lat w serii wydawnictw uniwersyteckich zatytułowanej: Prace doktorskie Wydziału Prawa Kanonicznego, ukazał się szereg wartościowych rozpraw. Były to następujące prace doktorskie:

1) Ks. Piotr Bober, *Pojęcie tajnej przeszkody w prawie kanonicznym*, Lublin 1935, ss. XI + 284. Praca napisana na seminarium pod kierunkiem ks. prof. Rotha.

2) Ks. Jan Zubka, *Tytuł kanoniczny do święceń dla duchowieństwa świeckiego, w szczególności tytuł służby diecezji*, Lublin 1935, ss. IX + 187.

3) Ks. Franciszek Olszewski, *Głoszenie zapowiedzi małżeńskich w prawie kanonicznym*, Lublin 1936, ss. XI + 136. Obie prace zostały napisane pod kierunkiem ks. prof. Michielsa.

4) Ks. Leon Pawlina, *Dymisorje w rozwoju historycznym*, Lublin 1936, ss. XI + 147. Praca napisana pod kierunkiem ks. prof. Kałwy.

5) Ks. Paweł Pałka, *Uzupełnienie jurysdykcji w prawie kanonicznym*

nym, Lublin 1936, ss. IX. + 171. Praca napisana pod kierunkiem ks. Czajki.

6) Ks. Teodor Bensch, *Wpływ chorób umysłowych na ważność umowy małżeńskiej*, Lublin 1936, ss. X + 310.

Rozprawa ks. T. Bensch'a ze względu na omawiany temat do dnia dzisiejszego jest aktualna i niezbędna dla pracowników sądów biskupich. Autor bowiem traktuje tu o schorzeniach umysłowych, które według wszelkiego prawdopodobieństwa znoszą rozeznanie małżeńskie.

Ks. Bensch na podstawie przestudiowanej przez siebie obszernej literatury z dziedziny psychiatrii szczegółowo omówił różne choroby umysłowe, które mogą mieć wpływ na zdolność do działań prawnych. Położył przy tym nacisk na ocenę sądowo-psychiatryczną zaburzeń psychicznych pod kątem widzenia rozporządzalności małżeńskiej. Starał się autor rozwiązać również dwa problemy szczególnie sporne w psychopatologii sądowej: problem jasnych okresów (*lucida intervalla*) oraz problem częściowej rozporządzałości.

7) Ks. Marian Alfons Myrcha, *Dowód ze świadków w procesie kanonicznym*, Lublin 1936, ss. VIII + 163.

8) Petrus Kurczyński, *De natura et observantia poenarum latae sententiae*, Lublin 1938, ss. XI + 170. Trzy ostatnie prace zostały napisane na seminarium pod kierownictwem ks. prof. Rotha. Prof. Roth bardzo cenił napisaną po łacinie rozprawę ks. Kurczyńskiego za jasne i dokładne przedstawienie niełatwego w kanonistyce problemu kar wiążących siłą faktu.

Druga wojna światowa przerwała dalsze ukazywanie się prac.

Na sesji w dniu 10 VI 1933 r. Rada Wydziału uchwaliła, by mniej więcej dwa razy w ciągu trymestru profesorowie urządzali godziny dyskusyjne z pewnej części wyłożonego materiału w celu przynaglenia słuchaczy do pracy od początku roku akademickiego oraz dla wprowadzenia ich w prawnicze myślenie.

W 1934 r. postanowiono pytać na egzaminie licencjackim nie tylko z Kodeksu Prawa Kanonicznego, lecz również i z innych przedmiotów wykładanych na wydziale.

W 1934 r. o. Michiels i ks. Insadowski wyjechali do Rzymu na Międzynarodowy Kongres Prawników z okazji 700-lecia *Księgi Dekretów Grzegorza IX* i 1400-lecia *Kodeksu Justyniana*.

W roku następnym prof. Michiels zgłosił rezygnację z pracy na wydziale. W odpowiedzi wydział udzielił mu rocznego urlopu, prosząc o dalszą współpracę.

W tym samym roku uniwersytet w Lionie zaproponował wymianę wydawnictw. Na Radzie Wydziału uchwalono, by taką wymianę prowadzić ze wszystkimi uniwersytetami.

Na posiedzeniu Rady Wydziału w dniu 14 II 1936 r. zapadła uchwała o nadaniu doktoratu honoris causa kardynałowi A. Kakowskiemu.

W 1937 r. uniwersytet wystąpił o przyznanie mu pełnych praw akademickich. Do komisji w tym celu powołanej z wydziałów kościelnych weszli: ks. rektor A. Szymański, dziekan A. Deryng i ks. prof. P. Kałwa.

W r. 1937 został powołany na wydział w charakterze starszego asystenta z obowiązkiem prowadzenia wykładów z prawa Kościołów Wschodnich ks. dr Paweł Pałka. Urodził się on 17 XII 1904 r. w Białowodzie, pow. Kraśnik. Po ukończeniu gimnazjum w Kraśniku w 1925 r. i uzyskaniu świadectwa dojrzałości w tymże roku wstąpił do seminarium duchownego w Lublinie, które ukończył w 1929 r. W r. 1932 rozpoczął studia prawa kanonicznego na KUL-u, które ukończył w 1936 r., uzyskując doktorat prawa kanonicznego na podstawie rozprawy pt. *Uzupełnienie jurysdykcji w prawie kanonicznym*. W latach 1941—1947 był notariuszem sądu biskupiego, a od r. 1952 jest rektorem seminarium duchownego w Lublinie.

W r. 1946 został mianowany zastępcą profesora, następnie w 1956 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki przyznała mu stopień naukowy docenta prawa kanonicznego. Jednocześnie na wydziale utworzona została nowa katedra kościelnego prawa porównawczego, przy której ks. doc. Pałka prowadzi wykłady prawa Kościołów Wschodnich oraz ćwiczenia z sądowej techniki kancelaryjnej. Ponadto wykładał on kolejno niektóre działy z tekstu prawa: de clericis in genere et in specie, de locis et temporibus sacris, de matrimonio, de consensu matrimoniali. Od r. 1947 prowadzi także wykłady z prawa kanonicznego na Wydziale Teologicznym KUL dla studentów kursu zwyczajnego. W latach 1950—1957 pełnił urząd dziekana, a od r. 1957 do chwili obecnej jest prodziekanem wydziału.

Ks. doc. Pałka należy do nielicznych w kraju znawców kościelnego prawa wschodniego. Jego głównym zainteresowaniem jest prawo Kościołów Wschodnich w aspekcie porównawczym. Problematyka ta znajduje wyraz zarówno w publikacjach ks. doc. P. Pałki, jak i na kierowanym przez niego seminarium naukowym.

Ważniejsze publikacje:

Uzupełnienie jurysdykcji w prawie kanonicznym, Lublin 1936, ss. IX + 171;

Nowe prawo małżeńskie w katolickim Kościele Wschodnim, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 2 (1955) 193—221;

Powinowactwo jako przeszkoda małżeńska w katolickim Kościele Wschodnim, tamże, 3 (1956), z. 1, s. 231—256;

Nowa kodyfikacja prawa dla Kościoła Wschodniego, „Zeszyty Naukowe KUL”, 3 (1960), nr 4, s. 85—92;

Przynależność do obrządku i jego zmiana w świetle nowych przepi-

sów Kościoła, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 10 (1963), z. 4, s. 83—96;

Dekret soborowy o katolickich Kościołach Wschodnich, „Zeszyty Naukowe KUL”, 9 (1966), nr 3, s. 63—72;

Dyscyplina sakramentów według dekretu Soboru Watykańskiego II: De Ecclesiis Orientalibus Catholicis, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 13 (1966), z. 5, s. 5—19;

Zwyczajna forma kanoniczna zawarcia małżeństwa w nowym ustawodawstwie katolickiego Kościoła Wschodniego, [W:] *Pastori et Magistro. Praca zbiorowa*, Lublin 1966, s. 267—290.

W r. akad. 1937/38 powierzono wykłady na wydziale ks. drowi Teodorowi Benschowi w charakterze zastępcy profesora. Ks. Bensch urodził się 13 III 1903 r. w Buku, pow. Grodzisk Wlkp. W 1927 r. po ukończeniu Wydziału Prawno-Ekonomicznego na Uniwersytecie Poznańskim z dyplomem magistra praw wstąpił do seminarium duchownego w Poznaniu, które ukończył w r. 1932. Następnie w 1936 r. uzyskał doktorat prawa kanonicznego na KUL-u. W latach 1936 i 1937 odbywał praktykę w Rocie Rzymskiej i w studio przy Kongregacji Soboru.

Wykładał na katedrze tekstu prawa: de officiis et beneficiis, de personis, de clericis, de cultu et magisterio ecclesiastico, de bonis Ecclesiae temporalibus, de processibus.

W okresie okupacji przebywał przez pewien czas w Krężnicy Jarej k. Lublina jako duszpasterz, a później wykładowca prawa kanonicznego w umieszczonym tamże lubelskim seminarium duchownym, pełniąc równocześnie funkcję obrońcy węzła małżeńskiego przy sądzie biskupim w Lublinie. W latach 1943—1944 wykładał prawo małżeńskie w ramach tajnego nauczania prawa kanonicznego w Warszawie. Po skończonej wojnie wrócił na KUL, ale już we wrześniu 1945 r. został mianowany administratorem apostolskim w Olsztynie. Przed wyjazdem do Olsztyna prosił Radę Wydziału o udzielenie mu bezpłatnego rocznego urlopu, nosił się bowiem z zamiarem powrotu do pracy na Wydziale Prawa Kanonicznego. W r. 1954 otrzymał sakrę biskupią, a w grudniu 1956 r. objął stanowisko ordynariusza w Gorzowie. Zmarł 7 I 1958 r. w Szczecinie. Od r. 1946 był członkiem czynnym Towarzystwa Naukowego KUL.

Ważniejsze publikacje:

Wpływ chorób umysłowych na ważność umowy małżeńskiej w prawie kanonicznym, Lublin 1936, ss. X + 310;

Kształtowanie się poglądów na stosunek prawa naturalnego do pozytywnego, „Prąd”, 32 (1937) 170—196;

De partiali capacitate agendi in iure canonico et civili, [W:] *Księga pamiątkowa ku czci Jego Ekscelencji X. Biskupa Mariana Leona Fulmana*. Część I: *Wydziały kościelne*, Lublin 1939, s. 76—110.

W dniu 30 IX 1938 r., w związku z ustawą sejmową z 9 IV tegoż roku, nadającą uczelni pełne prawa państwowych szkół akademickich, na posiedzeniu Rady Wydziału „omawiano różne szczegóły dotyczące ustalenia dyplomu magistra prawa kanonicznego”.

Na żądanie Kongregacji Seminariów i Uniwersytetów w 1939 roku wprowadzono do planu zajęć seminarium z historii prawa kanonicznego i powierzono jego prowadzenie ks. prof. Kałwie.

Na posiedzeniu odbytym w dniu 2 VI 1939 r. „ustalono i wpisano do księgi egzaminacyjnej ostateczną ocenę wyników egzaminacyjnych do dyplomów magisterskich następujących księży: Wincentego Depczyńskiego, Jana Goska, Józefa Januszewskiego, Jana Fiuty, Mieczysława Stypułkowskiego, Wincentego Nowickiego i Franciszka Bogdana” Ks. Stypułkowski ukończył studia na wydziale w 1936 r., pozostali zaś — w 1938 r.

Wreszcie w dniu 21 VI 1939 r. odbyło się z kolei 158 posiedzenie Rady Wydziału, ostatnie przed drugą wojną światową. Na posiedzeniu m. in. ustalono oceny do dyplomów magisterskich ks. Pawła Ilińskiego i ks. Piotra Zaczyńskiego.

W styczniu 1943 r. pod kierownictwem ks. prof. Henryka Insadowskiego, dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego, postanowiono zorganizować w Warszawie komplety tajnego nauczania prawa kanonicznego według konstytucji Piusa XI *Deus scientiarum Dominus* z 24 V 1931 r. o uniwersytetach i fakultetach studiów kościelnych. Wykłady rozpoczęto w dniu 1 III 1943 r. Był to pierwszy rok studiów, trwający do 31 XII 1943 r., z jednomiesięczną przerwą wakacyjną. Rok akademicki zakończono egzaminami. Drugi rok studiów rozpoczął się 7 I 1944 r. i miał trwać do 1 IX 1944 r. Jednak na skutek powstania warszawskiego studia przerwano z końcem lipca tegoż roku. Dopiero w listopadzie 1944 r. studenci mieli możliwość skontaktowania się ze swoimi profesorami i kontynuowania studiów aż do złożenia egzaminów z drugiego roku. Równocześnie dnia 7 I 1944 r. dla nowo zgłaszających się studentów ponownie zorganizowano pierwszy rok studiów.

Poszczególni profesorowie wykładali następujące przedmioty: ks. Henryk Insadowski, profesor zwyczajny i dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego w Lublinie: *Institutiones iuris romani*. Następnie z prawa kanonicznego: *de personis in genere et in specie*; *de beneficiis aliisque institutis ecclesiasticis non collegialibus*; *de bonis Ecclesiae temporalibus*; *ius publicum ecclesiasticum*; *historia iuris canonici*; *ius Ecclesiae orientalis*.

Ks. Jan Roth TJ, profesor zwyczajny: *Philosophia iuris*; *methodologia historico-iuridica*; *de sacramentis*; *de religiosis*; *de delictis et poenis*.

Ks. Józef Baron, profesor Instytutu Teologicznego XX. Misjonarzy w Krakowie: De processibus; de locis et temporibus sacris; de cultu divino; de magisterio ecclesiastico.

Ks. Teodor Bensch, zastępca profesora: De matrimonio.

Pod koniec drugiej wojny światowej 6 III 1945 r. Wydział Prawa Kanonicznego wznowił pracę. W wymienionym dniu odbyło się pierwsze posiedzenie Rady Wydziału. Ustalono, że wykłady będą prowadzone równoległe w Lublinie i Kielcach, gdzie od r. 1943 studia prowadził ks. prof. P. Kałwa. Obok niego wykładali tam: ks. dr Jan Mucha, profesor seminarium duchownego w Kielcach — prawo procesowe; doc. Jakub Sawicki — historię źródeł prawa kanonicznego i prawo konkordatowe, oraz ks. prof. Piotr Chojnacki — filozofię prawa.

W Lublinie natomiast w 1945 r. zostały wznowione wykłady według następującego planu:

ks. prof. Kałwa:	
Prawo małżeńskie	3 godz. tyg.
Zarys prawa polskiego	2
ks. prof. Insadowski:	
Prawo rzymskie	2
ks. prof. Bensch:	
Prawo procesowe	4
Seminarium	1
prof. Halban:	
Prawo publiczne Kościoła	2
Źródła prawa kanonicznego	2
Seminarium z metodologii	2
ks. dr Pałka:	
Prawo Kościołów Wschodnich	2

Do czasu przybycia ks. prof. Insadowskiego do Lublina studenci korzystali z wykładów prawa rzymskiego na wydziale prawa świeckiego.

Rok akademicki 1945/46 miał następujący plan wykładów:

ks. prof. Kałwa:	
Normae generales	1 godz. tyg.
De matrimonio	3
Seminarium	1
ks. prof. Bensch:	
De personis et clericis in genere	2
De locis et temporibus sacris	2
De processibus peculiaribus	1
Filozofia prawa	1
Seminarium	1

prof. Halban:

De clericis in specie	2
Publiczne prawo Kościoła	2
Historia źródeł i literatury prawa kanonicznego	1
Metodologia historyczno-prawna	1
De delictis et poenis	2
Seminarium	1

ks. prof. Insadowski:

Instytucje prawa rzymskiego	3
-----------------------------	---

Tajne nauczanie prawa kanonicznego rozpoczęto również w Kielcach w listopadzie 1944 r. Od r. 1943 był tam także czynny Wydział Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych Uniwersytetu Lubelskiego. Organizatorem i kierownikiem studium prawa kanonicznego był ks. prof. Kałwa. W prowadzeniu wykładów na obu wydziałach lubelskich pomagali pracownicy naukowcy, wysiedleni po powstaniu warszawskim i przejściowo zamieszkali w Kielcach. Rozkład wykładów prawa kanonicznego został ułożony w następujący sposób:

ks. prof. Piotr Kałwa:

Prawo małżeńskie	4 godz. tyg.
Historia źródeł polskiego prawa kościelnego (synody legackie i prowincjonalne polskie)	1
Historia źródeł oraz system prawa rzymskiego	3
Seminarium z prawa kanonicznego	1

ks. dr Jan Mucha, profesor
kieleckiego seminarium duchownego:

Organizacja sądownictwa kościelnego i proces kanoniczny	4
---	---

doc. Jakub Sawicki:

Historia źródeł polskiego prawa kościelnego (synody diecezjalne)	1
Stosunek Kościoła do Państwa oraz prawo konkordatowe	
Proseminarium z historii polskiego prawa kościelnego	1

ks. Piotr Chojnacki, profesor zwyczajny
Uniwersytetu Warszawskiego:

Filozofia prawa ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień prawa naturalnego	1
---	---

dr A. Rybarski,

dyrektor Archiwum Państwowego:

Zasady organizacyjne pracy archiwalnej 1

Studium prawa kanonicznego w Kielcach liczyło 16 uczestników, w tym 15 księży.

Gdy w marcu 1945 r. rozpoczęto wykłady prawa kanonicznego w Lublinie, zarówno studia warszawskie, jak i kieleckie zostały uznane przez Radę Wydziału jako prawidłowe studia uniwersyteckie. Studentów na Wydziale Prawa Kanonicznego było teraz 18.

Po wojnie powołano na KUL prof. Leona Halbana. Urodził się on w Krakowie 23 IX 1893 r. Studia prawne rozpoczął na uniwersytecie lwowskim, kontynuował zaś w Wiedniu i w Grenoble. Doktorat prawa otrzymał we Lwowie w 1916 r. W 1926 r. habilitował się na uniwersytecie lwowskim w zakresie prawa kościelnego. Tamże w r. 1932 został profesorem tytularnym, a w 1936 — profesorem nadzwyczajnym. W 1944 roku powołano go na profesora prawa kościelnego na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL, w marcu zaś 1945 r. został również profesorem kościelnego prawa publicznego, historii źródeł i literatury prawa kanonicznego oraz metodologii prawa na Wydziale Prawa Kanonicznego. Ponadto kolejno wykładał administrację wyznaniową i z tekstu prawa: de clericis in specie, de delictis et poenis, de officiis et beneficiis, de bonis Ecclesiae temporalibus. W 1946 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. Wykładał do czerwca 1949 r., po czym jako dziekan Wydziału Prawa przeszedł na UMCS. W latach 1946/47—1948/49 pełnił urząd prodziekana Wydziału Prawa Kanonicznego.

Na rozpoczęcie r. akad. 1946/47 wygłosił wykład inauguracyjny na temat: „*Dekret Gracjana*” i jego znaczenie dla nauki prawa.

Prof. L. Halban był członkiem czynnym Towarzystwa Naukowego KUL, wiceprezesem Komitetu Wykonawczego Towarzystwa Ludoznawczego i członkiem zarządu głównego Commission Internationale des Arts et Traditions Populaires w Paryżu. Zmarł w Lublinie 3 V 1960 r.

Ważniejsze publikacje:

Zasady społeczne nowego kodeksu prawa kościelnego. Próba syntezy, Poznań 1922, ss. 88 + 4 nlb.;

Konkordat zawarty między Rzeczpospolitą Polską a Stolicą Apostolską, Warszawa 1925, ss. 27;

Powstanie i rozwój zapowiedzi małżeńskich w wiekach średnich, [W:] *Księga pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera*, t. 1, s. 485—505 oraz odbitka: Lwów 1925, ss. 32;

Lichwa w nauce i prawie kościelnym do Soboru Wieneńskiego (1311), Lwów 1926, ss. 117 + 3 nlb.;

Supremacja państwa nad Kościołem. Nauka Van Espena, „Pamiętnik Historyczno-Prawny”, t. IV, z. 5, Lwów 1927, ss. 125 + 3 nlb.;

Zwiększenie odpowiedzialności karnej w prawie kanonicznym z po-

wodu wyższej społecznej godności winowajcy, „Przegląd Teologiczny”. 9 (1928) 1—21;

Společne ideály chrześcijaństwa w pierwszych wiekach, Poznań—Warszawa [1929], ss. 4 nlb. + 153 + 1 nlb.;

Znaczenie nieznanomości prawa w kanonistyce, [W:] *Księga pamiątkowa ku czci Władysława Abrahama*, t. 1, Lwów 1930, s. 237—276 oraz odbitka: Lwów 1930, ss. 40;

Pakta lateraneńskie, Warszawa 1931, ss. 72;

Zanik supremacji państwa nad Kościołem w Niemczech, Lwów 1933, ss. 57;

Religia w Trzeciej Rzeszy, Lwów 1936, ss. 403;

Wczesne chrześcijaństwo w stosunku do państwa na tle ogólnej katolickiej nauki o państwie, [Warszawa 1938], ss. 32;

Konflikt papieżstwa z cesarstwem jako walka o zdrowie moralne życia politycznego, [Warszawa 1938], ss. 42;

Kilka uwag dotyczących znaczenia naukowego i praktycznego prawa kościelnego, Lublin 1957, ss. 53.

We wrześniu 1945 r. ks. prof. T. Bensch został mianowany administratorem apostolskim Warmii i katedrę opuścił. Na jego miejsce wydział powołał ks. doc. Aleksego Petraniego, który w charakterze zastępcy profesora w dniu 1 XI 1945 r. objął wykłady.

Uchwałą Rady Wydziału z października 1945 r. studenci prawa kanonicznego zostali zobowiązani do uczęszczania do sądu biskupiego w Lublinie celem odbycia aplikacji. Kierownictwo aplikacją sądową księży studentów zaliczono jako jedną godzinę wykładową tygodniowo. Wykłady zaś techniki kancelaryjnej powierzono ks. drowi Pałce.

Ks. prof. dr Aleksy Petrani urodził się 11 V 1900 r. w Petersburgu. Po ukończeniu gimnazjum św. Katarzyny i otrzymaniu świadectwa dojrzałości, w r. 1918 wstąpił do Instytutu Inżynierów Kolei Żelaznych Aleksandra I w Petersburgu. W 1919 r. rozpoczął tamże naukę w seminarium duchownym, którą kontynuował do r. 1921 w Warszawie. W latach 1921—1926 studiował teologię na uniwersytecie w Innsbrucku, gdzie w 1926 r. uzyskał dyplom doktora teologii. Święcenia kapłańskie otrzymał w dniu 18 III 1923 r. w Innsbrucku. Studia prawa kanonicznego odbywał ks. A. Petrani w latach 1926—1927 w Instytucie Katolickim w Paryżu (licencjat), następnie w latach 1928—1930 w Papieskim Instytucie Prawa Kanonicznego i Rzymskiego św. Apolinarego oraz w Papieskim Instytucie Studiów Wschodnich w Rzymie. Równocześnie odbywał praktykę w Rocie Rzymskiej i w studio przy Kongregacji Soboru. W 1930 r. uzyskał doktorat prawa kanonicznego.

W r. 1927/28 wykładał prawo kanoniczne w seminarium misyjnym

abpa Roppa w Lublinie. W latach 1930—1939 był profesorem tegoż przedmiotu, a od r. 1935 także rektorem w seminarium duchownym w Pińsku. Następnie od 1940 do 1944 r. wykładał prawo kanoniczne w tajnym wspólnym Seminarium Duchownym Księży Marianów i Księży Orionistów w Warszawie. W maju 1945 r. habilitował się z prawa kanonicznego na Uniwersytecie Warszawskim. Habilitację zatwierdził minister oświaty w dniu 28 V 1946 r. (nr I P-6983/46). Od lutego do listopada 1945 r. pełnił funkcję obrońcy węzła małżeńskiego i radcy prawnego przy sądzie biskupim w Katowicach.

W dniu 1 XI 1945 r. objął ks. A. Petrani wykłady na Wydziale Prawa Kanonicznego KUL w charakterze habilitowanego zastępcy profesora. W III trymestrze r. akad. 1946/47 prowadził równocześnie wykłady na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Warszawskiego. W 1949 r. mianowany został przez Senat Akademicki KUL profesorem nadzwyczajnym. W 1956 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki przyznała mu ten tytuł. Wreszcie 1 X 1966 r. na wniosek Senatu Akademickiego został przez ministra szkolnictwa wyższego mianowany profesorem zwyczajnym. W r. 1949/50 był prodziekanem Wydziału Prawa Kanonicznego. Od r. 1945 do chwili obecnej (z przerwą w latach 1958—1965) jest kierownikiem biblioteki połączonych zakładów Wydziału Prawa Kanonicznego, od roku zaś 1963 obok swojej katedry kieruje katedrą prawa rzymskiego. Dwukrotnie wygłosił wykład inauguracyjny: na rozpoczęcie r. akad. 1953/54 — *Zakonna profesja in manus*, oraz na rozpoczęcie r. akad. 1964/65 — *Synod biskupów, jego struktura i działalność*. Ponadto w latach 1956—1965 pełnił funkcję przewodniczącego Senackiej Komisji Młodzieżowo-Stypendialnej KUL, a od r. 1957 do 1960 był przewodniczącym Delegowanego Trybunału Apostolskiego III instancji w Lublinie. Jest członkiem czynnym Towarzystwa Naukowego KUL oraz członkiem korespondentem Lubelskiego Towarzystwa Naukowego.

W pierwszym roku swojej pracy na wydziale wykładał z tekstu prawa: *normae generales, de sacramentis* i metodologię prawa kanonicznego. Od roku zaś 1946 stale wykłada: *de processu, de processibus peculiaribus, de religiosis*.

Ważniejsze prace ogłoszone drukiem:

De relatione iuridica inter diversos ritus in Ecclesia catholica, Romae—Marietti 1930, ss. XII + 107;

De bilinguibus lectionibus liturgicis, „Collectanea Theologica”, 18 (1937) 1—31;

De S. Congregatione pro Ecclesia Orientali eiusque facultatibus, „Apolinaris”, 10 (1937) 28—46;

Zasada większości w prawie kanonicznym, Lublin 1947, ss. XXVII + 220;

Kolegium Duchowne w Petersburgu, Lublin 1950, ss. XXI + 152;
O sposobie interpretacji Kodeksu Prawa Kanonicznego, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 2 (1955) 159—175;

Les doubles élections du pape en 1130, „Polonia Sacra”, 9 (1957), z. 2—3, s. 181—204;

Nauka prawa kanonicznego w Polsce w XVIII i XIX wieku, Lublin 1961, ss. 396;

Dwa pomniki z dziejów unii kościelnej, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 4 (1962) 363—398;

Szkolnictwo teologiczne w Polsce, „Prawo Kanoniczne”, 7 (1964), z. 1—2, s. 127—200;

Reforma trydencka, tamże, 7 (1964), z. 3—4, s. 1—20;

Dziennik podróży do Petersburga Filipa-Felicjana Szumborskiego, biskupa chełmskiego, z roku 1840, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 13 (1966) 269—300.

Na posiedzeniu Rady Wydziału w dniu 27 VI 1946 r. dziekan P. Kałwa zakomunikował, że biskupem lubelskim został absolwent Wydziału Prawa Kanonicznego ks. dr Stefan Wyszyński.

Od listopada 1946 r. uposażenie pracowników naukowych KUL dostosowano do poborów w wyższych uczelniach państwowych.

W r. 1946 wniesiono poprawki do tekstu dyplomu doktorskiego, mianowicie po słowach: „nomine et auctoritate [...] Pontificis Maximi” dodano: „ac Serenissimae Reipublicae Polonorum”; a po słowach: „a Sede Apostolica” wstawiono: „ac legibus Reipublicae Polonorum (lex de die 9 Aprilis 1938 a. Dz. U. R. P. nr 7, p. 242)”

W grudniu 1947 r. w wykonaniu postanowień nowej ustawy o szkołach wyższych wystąpiono do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego o zatwierdzenie komisji dla egzaminów magisterskich na Wydziale Prawa Kanonicznego.

W 1947 r. pracę na Wydziale Prawa Kanonicznego rozpoczął ks. prof. dr Marian Alfons Myrcha. Urodził się on 8 IX 1907 r. w Siedlcach. W 1935 r. ukończył na KUL-u studia prawa kanonicznego. Ponadto w r. 1950 uzyskał na KUL-u doktorat z prawa. W 1947 r. habilitował się w zakresie prawa kanonicznego na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Warszawskiego. Na wydziale wykładał z tekstu: *normae generales* oraz *de delictis et poenis* w latach 1947/48—1951/52 jako zastępca profesora oraz w latach 1958/59—1960/61 w ramach zajęć zleconych. Od r. 1949 był profesorem nadzwyczajnym prawa kanonicznego najpierw na Uniwersytecie Warszawskim, a następnie w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. W 1967 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. Jest członkiem czynnym Towarzystwa Naukowego KUL.

Ważniejsze publikacje:

Dowód ze świadków w procesie kanonicznym, Lublin 1936, ss. VIII + 163;

Sądy polubowne w prawie kanonicznym. Studium prawnoporównawcze, Lublin 1948, ss. 303;

Zbiorowa odpowiedzialność w karnym ustawodawstwie kanonicznym polskim i międzynarodowym, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 1 (1949) 133—181;

Ekskomunika, „Polonia Sacra” i „Prawo Kanoniczne”, 1957—1959, oraz odbitka: Warszawa 1959, ss. 348;

Interdykt, „Prawo Kanoniczne”, (1959), z. 1—2 oraz dobitka: Warszawa 1960, ss. 228;

Depozycja i degradacja, „Prawo Kanoniczne” (1959), z. 3—4 oraz odbitka: Warszawa 1961, ss. 108;

Prawo karne. Komentarz do Piątej Księgi Kodeksu Prawa Kanonicznego, t. II: Kara, część I: Przepisy ogólne, Warszawa 1960, ss. 1031.

W dniu 11 V 1948 r. Rada Wydziału uchwaliła nadanie doktoratu honoris causa prymasowi kardynałowi Augustowi Hlondowi „za zasługi położone dla organizacji Kościoła Polskiego na Ziemiach Odzyskanych”

W 1948 r. rozpoczął pracę na wydziale prof. dr Leszek Winowski. Urodzony w 1910 r. w Skałacie, woj. tarnopolskie (obecnie w ZSRR), studia prawne ukończył na uniwersytecie lwowskim w 1932 r., po czym był tamże asystentem wolontariuszem, a od r. 1936 — asystentem etatowym. W r. 1935 uzyskał doktorat prawa we Lwowie. Następnie w r. 1946 habilitował się w zakresie prawa kościelnego na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL. W tymże roku został zastępcą profesora prawa kanonicznego na Uniwersytecie Wrocławskim. Równocześnie od r. akad. 1946/47 wykładał prawo rzymskie na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL. W latach 1948/49 — 1956/57 był także zastępcą profesora na Wydziale Prawa Kanonicznego KUL. Wykładał tu prawo rzymskie, kościelne prawo publiczne i administrację wyznaniową porównawczą oraz z tekstu prawa: de personis, de officiis et beneficiis. Przez dwa następne lata prowadził tylko seminarium w ramach zajęć zleconych. W latach 1951/52 — 1955/56 pełnił urząd prodziekana Wydziału Prawa Kanonicznego. Od r. 1957 jest profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Wrocławskiego.

Ważniejsze publikacje:

Stosunek chrześcijaństwa pierwszych wieków do wojny, Lublin 1947, ss. VII + 1 nlb. + 171;

Stosunki między biskupstwem wrocławskim a metropolią gnieźnieńską w latach 1740—1748, „Przegląd Zachodni”, 11 (1955) 613—692;

Stosunek średniowiecznej Europy do obcych — innowierców, „Prawo Kanoniczne”, 4 (1961) 593—680.

Z początkiem roku akademickiego 1949/50 na wydziale został zatrudniony ks. doc. dr Józef Rybczyk. Urodził się on 10 X 1912 r. w Holyoke, Mass., USA. Seminarium duchowne ukończył w Kielcach w 1937 r. Następnie studiował na Wydziale Prawa Kanonicznego KUL w latach 1937—1939 oraz 1944/45 w tajnym nauczaniu w Kielcach. W r. 1945 otrzymał na KUL-u doktorat z prawa kanonicznego. W r. akad. 1946/47 odbywał praktykę przy Rocie Rzymskiej i w studio przy Kongregacji Soboru. Ponadto w latach 1946—1949 w kieleckiej kurii biskupiej pełnił funkcje: notariusza, kanclerza i radcy prawnego; a w sądzie biskupim — promotora sprawiedliwości i obrońcy węzła małżeńskiego. W r. akad. 1949/50 otrzymał na wydziale wykłady zleczone z prawa małżeńskiego, w czerwcu zaś 1950 r. został mianowany zastępcą profesora i od r. 1950/51 prowadził wykłady w pełnym wymiarze etatowym przy trzeciej katedrze tekstu prawa kanonicznego. Od lutego 1952 do lutego 1955 r. nie prowadził wykładów na uniwersytecie. Po powrocie w r. 1955 do pracy habilitował się z zakresu prawa kanonicznego. W roku następnym Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki habilitację zatwierdziła. W czerwcu 1956 r. został prodziekanem Wydziału Prawa Kanonicznego; następnie w listopadzie tego samego roku — prorektorem uniwersytetu, w roku zaś 1959 — zastępcą prorektora. Ostatnią funkcję pełnił do czerwca 1960 r. Trzykrotnie był wybierany dziekanem wydziału: w latach 1962, 1963 i 1965.

W 1967 r. mianowany został konsultorem Papieskiej Komisji do Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego w Rzymie. Jest członkiem czynnym Towarzystwa Naukowego KUL oraz członkiem korespondentem Lubelskiego Towarzystwa Naukowego.

Ks. doc. dr Rybczyk z tekstu prawa kolejno wykłada: de matrimonio, de consensu matrimoniali, de locis et temporibus sacris, de officiis et beneficiis.

Ważniejsze publikacje:

Zezwolenie rodziców przy małżeństwie nieletnich dzieci, Lublin 1949, ss. 335;

Uzdrowienie małżeństwa w zawiązku. Sanatio in radice, Lublin 1958, ss. 444;

Les origines de la conception de la sanatio in radice dans la doctrine de droit canonique, „Angelicum”, 29 (1952) 154—161;

Instytucja uzdrowienia małżeństwa w związku w świetle wypowiedzi Benedykta XIV, „Polonia Sacra”, 8 (1956), z. 1—2, s. 151—164;

Władza uzdrawiania małżeństw w związku w nadzwyczajnych wypadkach, „Polonia Sacra”, 9 (1957), z. 2—3, s. 301—312;

Podstępne wprowadzenie w błąd jako postulowany tytuł nieważności małżeństwa, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 10 (1963), z. 4, s. 125—141;

Władza dyspensowania od przeszkód małżeńskich w motu proprio „Pastorale munus”, tamże, 12 (1965), z. 5, s. 17—31;

Przejawy ekumenizmu w instrukcji o małżeństwach mieszanych, tamże, 14 (1967), z. 5, s. 5—20.

W 1950 r. został powołany na Wydział Prawa Kanonicznego jako profesor nadzwyczajny przy katedrze kościelnego prawa publicznego ks. dr Jan N o w i c k i. Urodzony 25 XII 1894 r. w Kołomyi, w latach 1915—1919 studiował na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Lwowskiego. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1919 r. Następnie studiował prawo kanoniczne na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, gdzie w 1926 r. uzyskał stopień doktora prawa kanonicznego. W Rzymie również odbył roczną praktykę w Trybunale Roty i w Kongregacji Soboru. W 1937 r. został zastępcą profesora prawa kanonicznego na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Lwowskiego. W r. 1938 habilitował się z zakresu prawa kanonicznego na Wydziale Teologii w Uniwersytecie Warszawskim. Następnie w latach 1939—1950 wykładał prawo kanoniczne we lwowskim seminarium duchownym. W r. 1950 został zaangażowany na KUL. Zastwierdzenie tytułu profesora nadzwyczajnego przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną dla Pracowników Nauki otrzymał w 1957 r. W latach 1950/51 — 1951/52 oraz 1955/56 — 1964/65 wykładał na wydziale szereg przedmiotów: kościelne prawo publiczne, historię źródeł i literatury prawa kanonicznego, filozofię prawa, metodologię prawa kanonicznego oraz z tekstu prawa: de sacramentis, de ordine, de cultu divino et magisterio ecclesiastico, de bonis Ecclesiae temporalibus. W 1950 r. został członkiem korespondentem, a od r. 1952 jest członkiem czynnym Towarzystwa Naukowego KUL. W latach 1957/58 — 1960/61 był dziekanem Wydziału Prawa Kanonicznego. W 1965 r. przeszedł na emeryturę i odszedł z uczelni.

Ogłosił drukiem:

Rezygnacja proboszczów w prawie kanonicznym, Lwów 1938, ss. VII + 110 + 2 nlb.;

Postulacja w prawie kanonicznym, Lwów 1939, ss. XII + 243 + 1 nlb.

Od r. akad. 1950/51 zgodnie z uchwałą Senatu Akademickiego Wydziału Prawa Kanonicznego przeszedł na system semestralny.

Z końcem r. akad. 1951/52 ks. prof. J. Nowicki i prof. W. Klonowiczki odeszli z wydziału.

Z końcem r. akad. 1951/52 nastąpiła likwidacja Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych. Rada tego wydziału na ostatnim posiedzeniu, odbytym 31 X 1952 r., postanowiła zakłady naukowe wydziału przekazać Wydziałowi Prawa Kanonicznego.

W tym samym dniu ks. prof. A. Petrani, jako kierownik biblioteki wydziałowej prawa kanonicznego, przejął od zlikwidowanego wydziału łącznie 8 119 tomów, które włączył do biblioteki wydziałowej.

Od 1952 do 1966 roku (z przerwą w latach 1958—1962) był zatrudniony na wydziale ks. dr Kazimierz Nasiałowski. Urodził się on 4 III 1920 roku w Nakorach, pow. Siedlce. Świecenia kapłańskie otrzymał w 1945 r. w Siedlcach. Prawo kanoniczne studiował na KUL-u, gdzie w 1951 r. uzyskał stopień doktora prawa kanonicznego. W 1952 r. został starszym asystentem, a w roku następnym — adiunktem na wydziale. W latach 1958—62 odbył jako stypendysta KUL specjalistyczne studia z zakresu prawa kanonicznego w Instytucie Kanonistycznym w Monachium. Po powrocie do czerwca 1966 r. wykładał na wydziale historię źródeł i literatury prawa kanonicznego oraz z tekstu prawa: *normae generales, de delictis et poenis, de clericis in specie*. Obecnie jest pracownikiem naukowym Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie.

Opublikował rozprawę pt.: *Samowolne migracje kleru w świetle polskiego prawa kościelnego przed Soborem Trydenckim*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 11 (1959) 9—51.

W r. akad. 1953/54 rozpoczął pracę na wydziale ks. dr Stanisław Płodzień. Urodził się on 30 kwietnia 1913 roku w Łysobykach na Podlasiu. Seminarium duchowne podlaskie ukończył w 1939 r. W 1944 r. rozpoczął studia na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL. Po uzyskaniu w r. 1947 magisterium, został asystentem przy katedrze prawa rzymskiego. W roku następnym zdobył stopień doktora praw na Uniwersytecie Jagiellońskim. W r. 1949 został adiunktem i otrzymał wykłady zleczone z prawa rzymskiego na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych. W 1953 r. uzyskał doktorat z prawa kanonicznego. Powierzono mu wówczas wykłady prawa rzymskiego na Wydziale Prawa Kanonicznego. Od r. 1954 był zastępcą profesora. W 1956 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki nadała mu tytuł naukowy docenta prawa rzymskiego.

Ks. S. Płodzień brał również czynny udział w pracach administracyjnych uniwersytetu. Przez półtora roku był zastępcą rektora do spraw

administracyjnych, następnie w latach 1954—56 prorektorem KUL. Na tym stanowisku obok ówczesnego rektora ks. J. Iwanickiego zasłużył się w wystawieniu pięknego konwiktów dla księży studentów. Poza tym pełnił odpowiedzialne funkcje w Zarządzie Towarzystwa Naukowego KUL oraz w Towarzystwie Przyjaciół KUL. Przez wiele lat pracował jako przewodniczący Senackiej Komisji Finansowej KUL.

W r. 1957/58 ks. S. Płodzień wygłosił wykład inauguracyjny na temat: *Geneza i zakres pomocy prawnej w stadium procesowym sędziowskiego orzekania*. W r. 1961/62 był dziekanem Wydziału Prawa Kanonicznego. Zmarł 25 III 1962 r.

Towarzystwo Naukowe KUL poświęciło pamięci ks. Płodzienia czwarty zeszyt tomu 10 (1963) „Roczników Teologiczno-Kanonicznych” (ss. 262, nlb. 2). Na treść zeszytu złożyły się prace profesorów, kolegów i uczniów ks. Płodzienia — razem siedemnastu autorów, z których dwóch było z uniwersytetów zagranicznych.

Ogłosił drukiem następujące prace:

Geneza i zakres pomocy prawnej w stadium procesowym sędziowskiego orzekania, „Zeszyty Naukowe KUL”, 1 (1958), nr 1, s. 53—71;

Dowód z opinii biegłych w procesie kanonicznym, Lublin 1958, ss. 168;

Querela nullitatis jako środek odwoławczy od wyroków w prawie kanonicznym, Lublin 1959, ss. 179;

Lex Rhodia de iactu. Studium historyczno-prawne z zakresu rzymskiego prawa handlowo-morskiego, Lublin 1961, ss. 162.

Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego w r. 1953 wyjaśniło, że przy udzielaniu stopni naukowych na Wydziale Prawa Kanonicznego należy stosować dawniejsze przepisy, obowiązujące przed wejściem w życie ustawy z dnia 15 XII 1951 r.

W związku z przeprowadzeniem akcji kwalifikacyjnej w uczelni w r. 1954 wyłoniono również Wydziałową Komisję Kwalifikacyjną w osobach: ks. biskup P. Kałwa, ks. prof. A. Petrani i prof. L. Winowski.

Na początku roku 1955 księża biskupi przypomnieli Senatowi uczelni o konieczności stałego zwiększania wymagań przy egzaminach, zwłaszcza magisterskich i doktorskich. Wyrazili jednocześnie gotowość pomocy materialnej przy drukowaniu prac doktorskich.

W r. 1957 z powodu trudności finansowych Rektor KUL-u zaapelował do pracowników naukowych uczelni o zrzeczenie się wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, zwrotu kosztów podróży przez profesorów dojeżdżających do Lublina oraz wstrzymał awanse, zwiększające wydatki.

W maju 1958 r. Senat Akademicki zalecił, by profesorowie i docenci Wydziału Prawa Kanonicznego mieli togi koloru jasnofioletowego.

W dniu 12 V 1959 r. Rada Wydziału uchwaliła, by na listę doktorantów przyjmować tylko tych, którzy złożyli magisterium z wynikiem przynajmniej dobrym.

We wrześniu 1959 roku Senat Akademicki uchwalił przy przewodach doktorskich i habilitacyjnych na Wydziałach: Teologii, Prawa Kanonicznego i Filozofii Chrześcijańskiej stosować ostatnio wydane przepisy ministra szkolnictwa wyższego (Dz. U. nr 41 z 29 VII 1959).

W dniu 1 X 1959 r. na Radzie Wydziału odczytano pismo sekretarza stanu kardynała Tardiniego o pracach przygotowawczych do soboru powszechnego.

W 1959 roku został zatrudniony na wydziale ks. bp dr Walenty W ó j c i k. Urodził się on 9 IX 1914 roku w Byszówce koło Klimontowa Sandomierskiego. W 1939 r. ukończył seminarium duchowne w Sandomierzu. W latach 1945—1948 studiował na Wydziale Prawa Kanonicznego KUL, uzyskując stopień doktora. W roku akademickim 1947/48 był asystentem wolontariuszem przy katedrze prawa kościelnego na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych. Od 1948 wykładał prawo kanoniczne w seminarium duchownym w Sandomierzu. Dla alumnów seminarium napisał obszerny podręcznik prawa kanonicznego (powielany skrypt, liczący 1 969 stron maszynopisu). Natomiast w bibliotece seminaryjnej przy pomocy kleryków skatalogował 1 800 kodeksów rękopiśmiennych i około 15 000 druków.

W 1959 r. otrzymał na wydziale wykłady zleczone z historii źródeł i literatury prawa kanonicznego, a od r. 1965 wykłada prawo synodalne polskie oraz historię źródeł polskiego prawa kościelnego. W 1961 r. habilitował się na wydziale. W tymże roku został mianowany biskupem sufraganiem diecezji sandomierskiej.

Ważniejsze publikacje:

Wiatyk w średniowiecznym ustawodawstwie biskupów polskich, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, 6 (1953) 115—133;

Organizacja i działalność okręgowego oficjalu sandomierskiego w latach 1682—1685, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 3 (1956), z. 1, s. 257—284;

Organizacja okręgowego oficjalu radomskiego w latach 1531—1546, tamże, 5 (1958), z. 3, s. 105—118;

Prawo celibatu w Polsce średniowiecznej, tamże, 5 (1958), z. 4, s. 55—82;

Instygator w oficjalacie okręgowym w Sandomierzu, „Prawo Kanoniczne”, 2 (1959), z. 1—2, s. 331—383;

Zagadnienie pomocy świeckiej w sprawach gospodarczych Kościoła w Polsce średniowiecznej, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 7 (1960), z. 4, s. 53—90;

Udzielanie pomocy monarszej Kościołowi w Polsce średniowiecznej, „Prawo Kanoniczne”, 3 (1960), z. 1—2, s. 71—86;

Pomoc świecka dla sądownictwa kościelnego w Polsce średniowiecznej, tamże, 3 (1960), z. 3—4, s. 33—61;

Powstanie i wygaśnięcie kapituły kolegiackiej w Klimontowie, tamże, 4 (1961), z. 1—4, s. 35—77;

Zakaz leczenia przez duchownych w prawie kanonicznym, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 8 (1961), z. 1, s. 39—73;

Uprawnienia oficjałów okręgowych w Sandomierzu w sprawach małżeńskich, tamże, 8 (1961), z. 4, s. 77—100;

Procedura w załatwianiu spraw małżeńskich w oficjalacie okręgowym w Sandomierzu, tamże, 9 (1962), z. 1, s. 99—127;

Pomoc świecka dla Kościoła polskiego w sprawach szerzenia i ochrony wiary do 1565 roku, „Prawo Kanoniczne”, 9 (1966), z. 1—2, s. 51—111;

Ściganie lekceważących przykazania i trwających w karach kościelnych w Polsce do 1565 roku, „Nasza Przeszłość”, 25 (1966) 33—68;

Doktryny średniowieczne o stosunku dwu władz i udzielaniu pomocy świeckiej, „Prawo Kanoniczne”, 10 (1967), z. 1—2, s. 105—142.

W 1961 roku uchwalono, by doktorzy prawa kanonicznego drukowali w „Rocznikach Teologiczno-Kanonicznych” jeden rozdział swojej pracy doktorskiej.

W czerwcu tego samego roku z powodu odejścia na emeryturę ks. bpa P. Kałwy i ks. prof. J. Nowickiego „wytworzyła się bardzo trudna sytuacja na wydziale”.

W 1963 r. kierownictwo katedry kościelnego prawa polskiego objął prof. dr Zdzisław Papierkowski. Profesor Z. Papierkowski urodził się 29 III 1903 r. w Schodnicy, pow. Drohobycz, w byłej Galicji. Po ukończeniu gimnazjum w Samborze, w latach 1921—1927 studiował na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. W r. 1927 otrzymał tamże doktorat prawa. W celu uzupełnienia studiów z dziedziny prawa karnego od października 1930 do października 1931 r. zwiedził kilka uniwersytetów zachodnioeuropejskich. Po ukończeniu studiów prawniczych ze stopniem magistra w ciągu czterech lat uczęszczał na wykłady nauk historycznych na Wydziale Nauk Humanistycznych uniwersytetu lwowskiego. W dniu 1 XI 1931 r. rozpoczął pracę jako za-

stępcą profesora na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL. W 1933 r. habilitował się we Lwowie w zakresie postępowania karnego, w roku zaś 1937 poszerzył habilitację także na prawo karne materialne. W r. 1937 został profesorem nadzwyczajnym, a w 1945 — profesorem zwyczajnym prawa karnego i postępowania karnego.

Na Wydziale Prawa Kanonicznego prof. Z. Papierkowski przejął w 1952 r. wykłady po prof. W. Klonowieckim. Następnie w 1963 r. objął kierownictwo katedry kościelnego prawa polskiego i wykłada do chwili obecnej zarys prawa polskiego oraz prawo karne porównawcze.

Ponadto na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej prof. Z. Papierkowski wykłada psychologię kryminalną oraz na Wydziale Nauk Humanistycznych — historię państwa i prawa w Polsce. Specjalnie zajmuje się problematyką z dziedziny prawa karnego materialnego, prawa karnego procesowego oraz psychologii kryminalnej.

Na rozpoczęcie r. akad. 1961/62 wygłosił wykład inauguracyjny na temat: *Co to jest prawo? Problem prawno-filozoficzny*.

Dorobek naukowy:

Jest to problematyka z dziedziny prawa karnego materialnego, prawa karnego procesowego oraz psychologii kryminalnej.

a) Oddzielne wydania:

Bezskuteczne podżeganie do przestępstwa, Warszawa 1928, ss. 100;

Dowód poszlakowy w postępowaniu karnym, Lublin 1933, ss. 4 nlb., 149, 4 nlb.;

Srodki odwoławcze w procesie karnym, Lublin 1946 (skrypt), ss. 4 nlb., 55;

Zasady procesu karnego, Lublin 1947, ss. 87, 2 nlb.;

Prawo karne, część ogólna, t. 1 i 2, Lublin 1947 (skrypt), ss. 4 nlb., 153 + 2 nlb., 154—303;

Prawo karne, część szczegółowa, t. 1 i 2, Lublin 1947 (skrypt), ss. 4 nlb., 153 + 3 nlb., 154—295;

Socjologiczne i filozoficzne oblicze kary, Lublin 1947, ss. 22, 2 nlb.;

Co prawo karne zawdzięcza psychologii, Lublin 1947, ss. 27;

Dzieciobójstwo w świetle prawa karnego. Studium prawno-porównawcze, Lublin 1947, ss. 53, 2 nlb.;

Zagadnienia z dziedziny prawa karnego, Lublin 1948, ss. 138;

Dalsze uwagi o projekcie kodeksu karnego, Warszawa 1957, ss. 51.

b) 127 rozpraw i artykułów

c) 9 recenzji oraz

d) 49 glos do orzecznictwa karnego Sądu Najwyższego.

Prace wymienione pod literami b), c) i d) zostały opublikowane w 29 czasopismach oraz innych periodykach polskich i niemieckich.

Rada Wydziału na posiedzeniu w dniu 13 III 1964 r. uchwaliła nadać doktorat honoris causa abpowi E. A. Blanchet, rektorowi Instytutu Katolickiego w Paryżu. W dniu następnym Senat Akademicki zatwierdził powyższą uchwałę Rady Wydziału.

Senat Akademicki wprowadził odrębne seminaria doktoranckie, o ile na seminarium jest przynajmniej 4 doktorantów. Wydział Prawa Kanonicznego zaprowadził u siebie odrębne seminaria doktoranckie z początkiem roku akademickiego 1965/66.

W ciągu ubiegłego pięćdziesięciolecia na Wydziale Prawa Kanonicznego i Nauk Moralnych, a później na Wydziale Prawa Kanonicznego wykładali w ramach wykładów zleconych następujący profesorowie z innych wydziałów uniwersytetu:

1. Rektor ks. prof. Idzi Radziszewski — teologię naturalną, kryteriologię i psychologię (1918/19—1920/21),
2. Ks. Józef Archutowski — historię religii (1918/19),
3. Artur Chojecki — psychologię doświadczalną (1918/19),
4. Prof. Jerzy Fiedorowicz — historię i system prawa rzymskiego (1918/19—1922/23),
5. Prof. Tadeusz Hilarowicz — administrację publiczną (1918/19) oraz encyklopedię nauk prawnych i politycznych (1919/20),
6. Bogumił Jasinowski — historię filozofii greckiej (1918/19),
7. Antoni Peretiatkowicz — encyklopedię nauk prawnych i politycznych (1918/19),
8. Prof. Henryk Radziszewski — ekonomię polityczną i historię szkół ekonomicznych (1918/19), prawo skarbowe (1920/21—1921/22),
9. Prof. Jan Lewiński — ekonomię polityczną i historię doktryn ekonomicznych (1919/20—1922/23),
10. Prof. Józef Rafacz — historię prawa sądowego polskiego oraz historię ustroju (1919/20—1922/23),
11. Prof. Stanisław Smolka — historię Polski (1919/20—1922/23),
12. Prof. Leon Waściszakowski — statystykę (1919/20—1922/23), politykę ekonomiczną (1923/24),
13. Prof. o. Jacek Woroniecki — teologię moralną i etykę (1919/20—1922/23),
14. Prof. Konstanty Chyliński — historię starożytną (1920/21—1922/23),
15. Prof. Zygmunt Cybichowski — prawo narodów oraz międzynarodowe prawo prywatne (1920/21—1922/23),
16. Prof. Edward Dubanowicz — prawo polityczne wraz z nauką o państwie (1920/21—1921/22),

17. Płk Artur Ganczarski — prawo wojskowe karne (1920/21),
18. Prof. Wojciech Gielecki — historię filozofii (1920/21—1921/22),
19. Prof. Stefan Glaser — prawo karne oraz postępowanie karne (1920/21—1922/23), prawo narodów (1923/24),
20. Prof. Zygmunt Kukulski — historię pedagogiki (1920/21—1922/23),
21. Prof. Roman Longchamps de Bérier — prawo cywilne (1920/21—1924/25),
22. Prof. Michał Orzęcki — teorię prawa oraz historię prawa (1920/21), filozofię prawa (1921/22—1922/23),
23. Prof. Stanisław Ptaszycki — encyklopedię i historię literatury polskiej, paleografię i dyplomatykę (1920/21—1922/23),
24. Prof. Maurycy Straszewski — historię filozofii (1920/21),
25. Prof. Przemysław Dąbkowski — historię prawa na zachodzie Europy (1921/22—1922/23),
26. Ks. Stanisław Domińczak, zastępca profesora — psychologię (1921/22), logikę (1922/23),
27. Adam Strzelecki, zastępca profesora — historię powszechną (1921/22—1922/23),
28. Dr Adam Berger — prawo polityczne wraz z nauką o państwie (1922/23—1923/24),
29. Ks. Jan Czuj, zastępca profesora — historię Kościoła pierwszych wieków (1922/23),
30. Dr Ignacy Czuma — skarbowość i prawo skarbowe (1922/23),
31. Ks. Władysław Kornilowicz — teologię moralną (1922/23),
32. Bohdan Rutkiewicz, zastępca profesora — psychologię poznania (1922/23),
33. Ks. Józef Umiński, zastępca profesora — historię Kościoła wieków średnich oraz historię Kościoła w Polsce (1922/23),
34. Bronisław Gruzewski, zastępca profesora — historię ustroju Polski oraz prawo sądowe polskie (1923/24),
35. Prof. Bronisław Bouffał — prawo polityczne (1924/25—1925/26),
36. Władysław Łukaszewicz, zastępca profesora — zarys prawa cywilnego (1925/26),
37. Dr Kazimierz Szwarzenberg Czerny, starszy asystent — Stolica Apostolska jako podmiot stosunków międzynarodowych (1946/47),
38. Prof. Jerzy Kalinowski — filozofię prawa (1952—1955),
39. Prof. Adam Wiliński z UMCS — prawo rzymskie (1962),
40. Ks. dr Mieczysław Fellich, starszy asystent — kwestie wybrane z historii soborów powszechnych (1965—1967).

Obecnie zlecone wykłady na wydziale prowadzą:

1. Prof. dr Wit Klonowiecki w latach 1948—1952 wykładał wstęp do nauk prawnych (1 godz.) oraz zarys prawa polskiego (2 godz.). W roku 1956 ponownie rozpoczął pracę na wydziale; wykładał teraz administrację wyznaniową (1 godz.). Wykład ten prowadzony był do r. 1964; następnie kontynuowany jest od II semestru r. akad. 1966/67. Obok tego w r. 1960/61 prof. Klonowiecki miał nadobowiązkowy wykład ze skarbowości (1 godz.).

Prof. Klonowiecki od r. 1962 jest kierownikiem utworzonej w tymże roku międzywydziałowej katedry ustroju i prawa PRL.

2. Ks. prof. dr Mieczysław Krąpiec OP od r. akad. 1960/61 wykłada filozofię prawa w wymiarze 1 godz. tyg.

3. Ks. prof. dr Stanisław Kamiński od r. 1965/66 wykłada metodologię pracy naukowej (1 godz. tyg.).

4. Doc. dr Witold Sawicki z UMCS jako profesor kontraktowy od r. akad. 1950/51 prowadzi na III roku studiów nadobowiązkowy wykład monograficzny w wymiarze 1 godz. tyg. na temat: Historia porównawcza prawa kanonicznego; Wpływ prawa kanonicznego na średniowieczne prawo polskie albo Społeczność międzynarodowa w średniowiecznej Europie.

5. Ks. dr Stefan Jerzy Grzywacz w latach 1962—66 był adiunktem przy międzywydziałowej katedrze ustroju i prawa PRL. W roku akad. 1966/67 został przeniesiony na Wydział Prawa Kanonicznego jako adiunkt przy pierwszej katedrze tekstu. Od r. 1962 wykłada na wydziale prawo rzymskie oraz z tekstu prawa kanonicznego: *de clericis in specie, de cultu divino et de magisterio ecclesiastico*.

6. Ks. dr Piotr Hemperek, adiunkt przy katedrze prawa porównawczego, od roku 1965 wykłada kościelne prawo publiczne, historię źródeł i literatury prawa kanonicznego oraz z tekstu prawa: *de sacramentis, de ordine, de delictis et poenis*. Od r. 1964 jest przedstawicielem pomocniczych pracowników nauki na wydziale i sekretarzem Rady Wydziału.

7. Ks. mgr Henryk Kwieciński, wiceoficjał sądu biskupiego w Lublinie, od r. akad. 1951/52 prowadzi ćwiczenia z zakresu procedury sądowej w wymiarze 10 godz. tyg. ze studentami II i III roku studiów.

Pomocniczych pracowników nauki w ubiegłym czasie na wydziale było niewielu. Przede wszystkim w październiku 1931 r. z powodu reorganizacji studiów, wprowadzonej przez konstytucję papieską z dnia 24 V 1931 r., Rada Wydziału postanowiła powołać asystenta z wykładami zleconymi. Jako kandydata wytypowano ks. Stanisława Czajkę; gdyby zaś ks. Czajka nie mógł objąć proponowanej funkcji, drugim kan-

dydatem był ks. Jerzy Modzelewski i trzecim — ks. Tworek. Ks. Czajka nominację przyjął.

W roku następnym asystentem i bibliotekarzem biblioteki wydziałowej został ks. Jan Zubka. Jednocześnie ułożono nowy regulamin dla biblioteki wydziałowej.

Na r. akad. 1937/38 powołano ks. Pawła Pałkę w charakterze asystenta prowadzącego wykłady z prawa Kościołów Wschodnich.

W r. 1938 asystentem i bibliotekarzem został ks. Łucjan Niedzielak.

Po drugiej wojnie światowej w r. akad. 1946/47 ks. Marian Piotrowski został zastępcą asystenta i bibliotekarzem, a w r. 1947/48 — starszym asystentem, pracując w dalszym ciągu w bibliotece wydziałowej.

Na początku r. 1950 młodszym asystentem został ks. Joachim Behnke, zwolniony w końcu czerwca 1951 r. na własną prośbę.

Z kolei w końcu r. akad. 1951/52 Rada Wydziału postanowiła powołać adiunkta, starszego asystenta i młodszego asystenta. Zaproponowano na adiunkta ks. Walentego Wójcika, na starszego asystenta ks. Kazimierza Nasiłowskiego, natomiast kandydata na młodszego asystenta nie zgłoszono. Ks. Nasiłowski w roku następnym został adiunktem.

W r. 1958 mianowano starszym asystentem ks. Henryka Kwiecińskiego z wymiarem 10 godz. zajęć.

W końcu r. akad. 1962/63 Rada Wydziału uchwaliła wniosek o powołanie czterech asystentów: ks. Franciszka Wyciska przy katedrze prawa rzymskiego, o. Bronisława Zuberta przy trzeciej katedrze tekstu oraz starszych asystentów: ks. Henryka Kwiecińskiego przy pierwszej katedrze tekstu i ks. Piotra Hemperka przy katedrze prawa porównawczego.

W r. 1964/65 mianowani zostali: ks. P. Hemperek — adiunktem, ks. F. Wycisk i o. B. Zubert — starszymi asystentami oraz ks. Józef Krukowski — młodszym asystentem. W czerwcu 1967 r. ten ostatni został starszym asystentem.

Asystenci odbywają dyżury i pracują w bibliotece wydziałowej (liczącej 14 000 woluminów) oraz udzielają studentom porad bibliograficznych.

Wreszcie w lutym 1966 r. Rada Wydziału wystąpiła do Rektoratu z wnioskiem o przyznanie siedmiu etatów adiunktów oraz siedmiu etatów asystentów lub starszych asystentów dla siedmiu istniejących na wydziale katedr.

W okresie przedwojennym wszystkie katedry na wydziale miały bardzo dobrą obsadę, jednak niewątpliwie górowała tu dogmatyka prawa. Profesorowie G. Michiels i J. Roth, których sława sięgała daleko poza Lublin, byli wybitnymi erudytami dogmatyki. Po wojnie rozwinął się na wydziale również kierunek historyczno-prawny. Wydział posiadał teraz aż trzech profesorów ze szkoły profesora Abrahama: ks. prof.

P. Kałwę, prof. L. Halbana († 3 V 1960 r.) i prof. L. Winowskiego. Profesorowie ci zarówno w wykładach, jak i w prowadzeniu seminariów naukowych poświęcali wiele miejsca historii omawianych przez siebie instytucji prawnych. Ponadto prof. Halban wprowadzał do swoich wykładów najnowsze zdobycze etnologii, etnografii lub socjologii.

Wielką zasługą wydziału było wychowanie nowej kadry naukowców. Z absolwentów wydziału przecież wyszli jego późniejsi profesorowie i docenci: ks. bp P. Kałwa, ks. bp S. Czajka († 4 VII 1965), ks. bp T. Bensch († 7 I 1958), ks. M. Myrcha, ks. P. Pałka, ks. S. Płodzień († 25 III 1962), ks. J. Rybczyk i ks. bp W. Wójcik. Z najmłodszych pomocniczych pracowników nauki Wydziału Prawa Kanonicznego KUL nie ma żadnego, który by nie ukończył studiów na tymże wydziale.

Dzisiaj Wydział Prawa Kanonicznego KUL posiada siedem katedr, mianowicie: katedrę kościelnego prawa polskiego, trzy katedry tekstu prawa kanonicznego, katedrę publicznego prawa kościelnego oraz źródła prawa kanonicznego, katedrę kościelnego prawa porównawczego i katedrę prawa rzymskiego. Katedry te zajmują obecnie profesorowie zwyczajni: dr Zdzisław Papierkowski i ks. dr Aleksy Petrani, docenci: ks. dr Paweł Pałka i ks. dr Józef Rybczyk. Ks. prof. Petrani obok katedry tekstu prawa kanonicznego kieruje również katedrą prawa rzymskiego. Natomiast wykłady zlecone z prawa rzymskiego od r. akad. 1962/63 prowadzi adiunkt ks. dr Jerzy Grzywacz. Bp doc. dr Walenty Wójcik ma wykłady zlecone z historii źródeł kościelnego prawa polskiego. Również wykłady zlecone z tekstu prawa oraz z kościelnego prawa publicznego od r. akad. 1965/66 prowadzi adiunkt ks. dr Piotr Hemperek. Ponadto prof. dr Papierkowski wyklada zarys prawa polskiego, prof. dr Wit Kłownowiecki — administrację wyznaniową, ks. prof. dr Mieczysław Krąpiec — filozofię prawa i ks. prof. dr Stanisław Kamiński — metodologię.

Wreszcie ks. mgr Henryk Kwieciński, wiceoficjał lubelskiego sądu biskupiego prowadzi w miejscowym sądzie biskupim ćwiczenia z zakresu procedury kościelnej, a ks. doc. dr P. Pałka w miejscowej kurii biskupiej — ćwiczenia z techniki kancelaryjnej.

Studia na wydziale trwają trzy lata. Co roku studenci składają roczne egzaminy, poza tym po dwóch latach studiów mogą składać egzamin licencjacki, a po trzech latach — magisterski. Z kolei odbywa się kurs doktorancki, trwający dwa lata, w czasie którego studenci uczęszczają na seminarium, na którym piszą pracę doktorską, oraz słuchają wykładów przez dwie godziny tygodniowo.

Zasadniczym przedmiotem wykładowym na wydziale jest tekst kodeksu prawa kanonicznego. W wykładach tych używa się zarówno interpretacji gramatycznej, logicznej i systematycznej, wyrobionych na prawie rzymskim, jak i interpretacji późniejszych, mianowicie historycznej i teleologicznej.

Wykłady z prawa rzymskiego obejmują historię źródeł prawa rzymskiego na tle organizacji państwa rzymskiego, proces, instytucje prawa rzymskiego (szczegółowiej — prawo rodzinne i rzeczowe, jako mające ściślejszy związek z prawem kanonicznym), wreszcie pobieżnie prawo obligacyjne i spadkowe. Oczywiście jest to katedra usługowa, ale o wielkim znaczeniu dla zrozumienia prawa kościelnego. W pracach dyplomowych absolwentów wydziału zarówno prawo rzymskie, jak i polskie ustawodawstwo synodalne zajmują zawsze poczesne miejsce.

Absolwenci wydziału obejmują zazwyczaj nie tylko wykłady prawa kościelnego w seminariach diecezjalnych, lecz pracują również w sądach i kuriach biskupich. Wydział nastawiony jest przeto nie tylko na to, aby dać swoim słuchaczom pewien zasób szczegółowej wiedzy fachowej i zaprawić ich do pracy naukowej w tej dziedzinie, ale również i na to, aby dobrze zaznajomić słuchaczy z zajęciami praktycznymi w sądzie oraz w kurii biskupiej.

Do r. 1932 studenci dla uzyskania stopnia licencjatu prawa kanonicznego pisali dwie rozprawy seminaryjne, w tym jedną z prawa kanonicznego i drugą — z przedmiotu pobocznego, na przykład z teologii moralnej, z nauk społecznych, z prawa polskiego itp. Natomiast w latach 1933—1939 musieli napisać obie prace z zakresu prawa kanonicznego: jedną seminaryjną i drugą — klauzurową.

Od r. 1945 do uzyskania stopnia licencjatu prawa kanonicznego wymagano tylko jednej pracy seminaryjnej z zakresu prawa kanonicznego. Prace te na ogół były obszerniejsze od poprzednich i napisane z większą erudycją. Służyły one również za podstawę do udzielenia państwowego stopnia magistra po skończonym III roku studiów i złożeniu egzaminów. Często też wchodziły jako część do późniejszej pracy doktorskiej.

Liczne prace dyplomowe absolwentów wydziału wniosły z sobą nowy wkład naukowy, zwłaszcza te, które napisane zostały w oparciu o nie opracowane dotąd materiały archiwalne. Druk szeregu rozpraw, czy to w całości, czy w streszczeniach lub wyjątkach, stanowi najlepszy dowód poziomu pracy seminariów naukowych wydziału.

Na seminariach prowadzonych przez członków Wydziału Prawa Kanonicznego po drugiej wojnie światowej, do końca roku kalendarzowego 1967, zostały napisane 153 prace magisterskie i 82 rozprawy doktorskie. Prace te były bardzo zróżnicowane, jedne miały charakter bardziej dogmatyczny, inne znowu — historyczny; najczęściej jednak były to studia historyczno-prawne. Tematyka prac była bogata i ciekawa. Wymieniam tu tylko te prace, które zasługują na specjalną uwagę kanonistów. Przede wszystkim trzy prace ogłoszone drukiem: ks. dr Józef Rybczyk, *Zezwolenie rodziców przy małżeństwie nieletnich dzieci*, Lublin 1949; ks. dr Jan Walicki, *Przynależność metropolitalna biskupstwa kamień-*

skiego i lubuskiego na tle rywalizacji Magdeburga i Gniezna, Lublin 1960; ks. dr Wincenty Fęcki SDB, *De manifestatione conscientiae in iure religiosorum (can. 530)*, Lublin 1961.

Następnie również prace: ks. dr Walenty Wójcik, *Prawo celibatu w Polsce średniowiecznej* (1948). Pracę swą w dużym stopniu streszczoną autor ogłosił drukiem³. Ks. dr Stanisław Pycioń, *Powstanie i rozwój organizacji terytorialnej dekanatów w diecezji tarnowskiej* (1949); ks. dr Stanisław Jurzysta, *Rozwój dziesięciny swobodnej w Polsce średniowiecznej* (1949); ks. Tadeusz Kukła, *Prawna działalność Kietlicza w związku z uchwałami IV Soboru Laterańskiego* (1952); ks. dr Kazimierz Nasiłowski, *Rezydencja proboszczów w Polsce przed Soborem Trydenckim* (1951). Część swej pracy autor ogłosił drukiem pt.: *Samowolne migracje kleru w świetle polskiego prawa kościelnego przed Soborem Trydenckim*⁴. Ks. dr Edward Muszyński († 15 III 1968), *Nieprawidłowość uczestników procesu sądowego z tytułu braku doskonałej łagodności chrześcijańskiej* (1953); ks. dr Adam Cichoń († 4 XII 1957), *Zawieranie małżeństw polskich robotników w Niemczech w latach 1939—1945 w świetle prawa kanonicznego i ustawodawstwa niemieckiego* (1953). Na pracę tę zwrócił uwagę prof. Adam Vetulani i na jej podstawie ogłosił drukiem artykuł pt.: *Władze niemieckie wobec zawierania małżeństw robotników polskich wywiezionych na prace do Trzeciej Rzeszy*⁵. Prace powyższe zostały napisane na seminarium bpa prof. Piotra Kałwy z tym, że ks. Fęcki pracę swą ukończył na seminarium ks. prof. Petraniego.

Na seminarium prof. Leszka Winowskiego powstały następujące prace: ks. dr Jerzy Grzywacz, *Nominacja biskupów w Polsce przedrozbiorowej* (1953), wydana drukiem: Lublin 1960; ks. dr Paweł Latusek, *Udział świeckich w zarządzie majątkiem kościoła parafialnego w Polsce przedrozbiorowej* (1954); ks. Jerzy Doleżał, *Kwestia drugiej zaginionej metropolii Bolesława Chrobrego w oświetleniu historyczno-prawnym* (1955); ks. dr Edmund Ilcewicz, *Prawa i obowiązki metropolity gnieźnieńskiego w latach 1570—1795* (1957); ks. dr Zdzisław Majcher, *Kapituła katedralna przemyska obrządku łacińskiego* (1960); ks. dr Tadeusz Pieronek, *Organizacja prawna kolegiaty św. Anny w Krakowie* (1960); ks. dr Nikodem Domański, *Kształcenie oraz poziom intelektualny duchowieństwa parafialnego w Polsce do Soboru Trydenckiego na tle ustaw synodalnych* (1960); ks. dr Adolf Trepka, *Organizacja i działalność konsystorza foralnego w Radomsku w XVIII wieku* (1961); ks. dr Jan Kazimierz Dudziak, *Annaty papieskie w Polsce przedrozbiorowej* (1961).

3 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 5 (1958), z. 4, s. 55—82.

4 „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 11 (1959) 9—51.

5 „Czasopismo Prawno-Historyczne”, 12 (1960) 235—256.

Autor ogłosił drukiem następujące rozdziały swej pracy: *Płatnicy i płatności annat papieskich w Polsce*⁶; *U źródeł tworzenia się annat papieskich*⁷; *Annaty papieskie w świetle narastających przepisów prawnych ze szczególnym uwzględnieniem Polski*⁸; *Rozwój historyczny świadczeń annatowych w Polsce*⁹; *Pobieranie annat papieskich*¹⁰.

Z kolei na tymże seminarium ks. dr Zdzisław Wajzner był autorem pracy: *Organizacja i uprawnienia Kościoła w Królestwie Kongresowym 1815—1830* (1962); ks. dr Tadeusz Jabłoński, *Ustawy kościelne w Kodeksie Zamoyskiego* (1962); ks. dr Jerzy Bajda, *Prawowitość władztw pogańskich w nauce Pawła Włodkowica* (1963); ks. dr Piotr Hemperek, *Sprawa zakonów w Polsce w wieku oświecenia* (1963).

Ks. prof. dr Jan Nowicki na swoim seminarium dużo miejsca poświęcał sakramentologii. Oto prace napisane pod jego kierunkiem: ks. dr Marian Zimałek, *Nieprawidłowość z przestępstwa uzurpacji święceń i nieprzestrzegania kar kościelnych* (1959). Część rozprawy zatytułowana: *Nieprawidłowość z przestępstwa nieprzestrzegania kar kościelnych (kan. 985)* została ogłoszona drukiem¹¹. Ks. dr Roman Dworecki, *Szafarz sakramentu bierzmowania w Kościele Zachodnim* (1960); ks. dr Mieczysław Kluz, *Obowiązek komunii wielkanocnej w Kościele Zachodnim* (1960); ks. dr Jan Białobok, *Instytucja rodziców chrzestnych w ustawodawstwie Kościoła Zachodniego* (1960); ks. dr Kazimierz Myszowski, *Przechowywanie Najświętszego Sakramentu w Kościele Zachodnim* (1961); ks. dr Kazimierz Waliczek, *Podmiot chrztu świętego* (1961). Część pracy autor ogłosił drukiem pt.: *Chrzest dzieci niechrześcijan i akatolików w potrydenckim prawie kościelnym*¹². Następnie ks. dr Józef Marek, *Czas udzielania święceń w ustawodawstwie Kościoła łacińskiego* (1961); ks. dr Stanisław Cały, *Kult relikwii świętych w ustawodawstwie Kościoła Zachodniego* (1961); ks. dr Józef Mitus, *Podmiot sakramentu namaszczenia w dyscyplinie Kościoła Zachodniego* (1963); ks. dr Benedykt Miłkołajewski, *Ślub w ustawodawstwie Kościoła Zachodniego* (1963); ks. dr Teodor Sawka, *Czas odprawiania mszy świętej w Kościele Zachodnim* (1964). W częściach historycznych wyżej przytoczonych prac z reguły można znaleźć bogaty materiał do historii rozwoju liturgiki.

Pod kierownictwem docenta ks. dra Józefa Rybczyka napisali prace:

6 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 9 (1962), z. 1, s. 41—63.

7 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 10 (1963), z. 4, s. 27—43.

8 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 12 (1965), z. 5, s. 103—130.

9 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 13 (1966), z. 5, s. 29—55.

10 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 14 (1967), z. 5, s. 61—97.

11 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 8 (1961) 95—143.

12 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 10 (1963), z. 3, s. 99—115.

ks. Bogdan Sikorski, Wpływ prawa żydowskiego i rzymskiego na kształtowanie się przeszkody pokrewieństwa w kanonistyce (1951); ks. dr Stanisław Górecki, Porwanie kobiety jako przeszkoda małżeńska w prawie kanonicznym (1952); ks. dr Bogdan Sikorski, *Kanoniczna przeszkoda pokrewieństwa naturalnego* (1953); praca ta została wydana drukiem w Poznaniu w 1959 r. Ks. dr Edward Józwiak, Przeszkoda małżeńska występku (kan. 1075) (w 1954 r.); ks. dr Edward Szafrowski, Warunki budowy kościoła w prawie kanonicznym (1960); ks. dr Bronisław Szulc († 1 VIII 1967), Szafarz dedykacji kościoła (1961); część swej pracy autor ogłosił drukiem pt.: *Szafarz dedykacji kościoła od edyktu mediolańskiego do VII wieku*¹³. Następnie: ks. Tadeusz Kujawski, Reforma kształcenia duchowieństwa w świetle uchwał Soboru Trydenckiego (1963); ks. Edmund Przekop, Geneza małżeńskiej przeszkody z błędu co do niewolniczego stanu współmałżonka w prawie rzymskim i germańskim (1964); ks. Józef Krukowski, Wpływ bojaźni z szacunku na wartość umowy małżeńskiej w świetle poglądów kanonistów do XVIII wieku (1964); ks. dr Henryk Bieńkowski, Kościół nabożeństwa pogrzebowego w prawie kanonicznym (1964); ks. dr Stanisław Kurpiewski († 8 V 1967), Wikariusz współpracownik w polskim prawie synodalnym (1964); ks. Henryk Rybczyński, Usucapio et longi temporis praescriptio do kodyfikacji Justyniana (1966); ks. dr Tadeusz Kujawski, Podatek na rzecz seminarium duchownego w prawie kanonicznym (1966); ks. dr Edmund Przekop, Kapituła kolegiacka w Dobrym Mieście (powstanie, organizacja prawna oraz działalność do r. 1429) (w 1966 r.); ks. Stefan Siczek, Powinowactwo jako przeszkoda małżeńska w prawodawstwie żydowskim, rzymskim i germańskim (1967); ks. Edward Górecki, Powstanie i rozwój małżeńskiej przeszkody z uroczystego ślubu czystości od założenia Kościoła do *Dekretu Gracjana* (1967); ks. dr Stanisław Bista, Niższe seminarium duchowne diecezjalne w Kościele Zachodnim (1967); ks. dr Cyprian Formus, Małżeńska przeszkoda duchowego pokrewieństwa w prawodawstwie Kościoła Zachodniego (1967); o. Bronisław Wenanty Zubert OFM, Małżeńska przeszkoda wieku w prawodawstwie Kościoła Zachodniego do Soboru Trydenckiego (1967). Jeden rozdział pracy autor ogłosił drukiem pt.: *Przeszkoda wieku do zaręczyn i małżeństwa w prawie rzymskim*¹⁴.

Pod kierownictwem docenta ks. dra Pawła Pałki, który rozpoczął prowadzenie seminarium z początkiem r. akad. 1962/63, napisali prace magisterskie: ks. Marian Sikora, Alienacja majątku kościelnego w prawie kanonicznym (1962); ks. Jan Kurek, Urząd wikariusza aktualnego kapituły katedralnej i kolegiackiej w prawie przedkodeksowym (1962);

13 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 10 (1963), z. 3, s. 61—86.

14 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 13 (1966), z. 5, s. 87—98.

ks. Ireneusz Skubiś, Przynależność do obrządku w świetle przepisów prawa kościelnego (1964); ks. Bogdan Wojciech Przybysz, Stosunek Stolicy Apostolskiej do obrządków wschodnich w świetle prawodawstwa papieża Benedykta XIV (1965); ks. Tadeusz Walachowicz, Kongregacje dziekanów w archidiecezji gnieźnieńsko-poznańskiej w latach 1866—1918 (1967); ks. Andrzej Wrotniak, Powstanie i organizacja archidiaconatu łowickiego w świetle dekretu erekeyjnego z 1522 r. i reformacyjnego z 1528 r. (1967); ks. Leon Pawluk, Skutki prawne przynależności do obrządku (1967).

Następnie prace doktorskie: ks. dr Franciszek Szychowski, Ołtarz w świetle przepisów prawa kościelnego (1949); ks. dr Eugeniusz Kazmierczak, *Compositio inter status* w kwestii jurysdykcji duchowieństwa w XVI wieku w Polsce (1966); ks. dr Wojciech Gorajski, Podmiot sakramentu bierzmowania w Kościele Zachodnim (1967); ks. dr Zygmunt Labuda, Właściwy biskup święceń kleru diecezjalnego (1967).

Ciekawe prace magisterskie powstały na seminarium docenta ks. dra Stanisława Płodzienia († 25 III 1962): Ks. Marian Bartz, Oględziny sądowe w rozwoju historycznym (1960); o. Dominik Krystian Kisz OFM, Początki prawnej organizacji kościelnych zakładów dobroczynnych (1961); ks. Jan Wieczorek, Urząd rektora kościoła w prawie przedkoseksowym (1961); ks. Alojzy Orszulik, Ochrona prawna życia nienarodzonych w prawach antycznych (1962); ks. Franciszek Wycisk, Obowiązki rodziców względem potomstwa w prawie rzymskim okresu królewskiego i republikańskiego (1963). Autor część swej pracy ogłosił drukiem w dwóch artykułach: *Obowiązki alimentacyjny i wychowawczy w prawie rzymskim okresu królewskiego*¹⁵ oraz *Rodzicielski obowiązek wychowania potomstwa w prawie rzymskim okresie republikańskiego*¹⁶.

Prace z prawa procesowego, napisane na seminarium ks. prof. A. Petraniego, ogłosili drukiem: ks. dr Władysław Nachtman, *Trybunał Roty Rzymskiej*, Lublin 1957; ks. dr Stanisław Płodzień, *Dowód z opinii biegłych w prawie kanonicznym*, Lublin 1958. Należy żałować, że dotychczas nie została ogłoszona drukiem bardzo cenna obszerna praca doktorska, napisana w 1953 r. przez ks. dra Jana Rzepę, pt.: *Z dziejów oficjalatów foralnych w Polsce. Konsystorz foralny w Tarnowie*. Autor ogłosił drukiem tylko jeden rozdział swej pracy pt.: *Organizacja terytorialna sądownictwa kościelnego w diecezji krakowskiej do pierwszego rozbioru Polski*¹⁷. Następnie: ks. Romuald Skowronek, *Wpływ prawa rzym-*

15 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 10 (1963), z. 4, s. 215—243.

16 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 12 (1965), z. 5, s. 131—150.

17 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 4 (1957), z. 3, s. 83—102. oraz odb., Lublin 1957.

skiego i germańskiego na kształtowanie się wyroku w procesie kanonicznym (1958); ks. dr Władysław Bojarski, Podstawy prawne in integrum restitutio jako nadzwyczajnego środka odwoławczego od wyroków w prawie kanonicznym (1964). Jeden rozdział swej pracy, napisany poprzednio na seminarium pod kierunkiem docenta ks. Płodzenia, autor ogłosił drukiem pt.: *In integrum restitutio w prawie rzymskim*¹⁸. Ks. Mieczysław Paczowski, Niestawiennictwo w kanonicznym procesie spornym w prawie przedkodeksowym (1965); ks. Augustyn Węc, Sędzia synodalny i prosynodalny w przedkodeksowym prawie kanonicznym (1965); ks. dr Jan Bernacki, Adwokaci i pełnomocnicy sądowi w ustawodawstwie kościelnym (1966).

Ks. prof. A. Petrani od przeszło dwudziestu lat prowadzi także złączone z jego katedrą wykłady procesu beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego. W związku z tym na kierowanym przez niego seminarium pisane są również prace z tego przedmiotu. Początkiem była rozprawa, napisana w r. 1951 przez ks. Joachima Behnkego pt. *Proces kanonizacyjny w rozwoju historycznym do czasów obecnych*. Drugą z kolei była praca o. dra Michała Machejka OCD, *Postulator w procesach beatyfikacji i kanonizacji* (1952). Rozprawa ta została ogłoszona w publikacji wydanej wspólnie z ks. drem Władysławem Padaczem pt.: *Sprawy beatyfikacyjne na terenie diecezji*, Poznań 1957, s. 121—239. Następnie z tejże dziedziny były prace: ks. dra Stanisława Nowaka, *Notariusze w beatyfikacyjnym przewodzie sądowym* (1960), oraz ks. dra Antoniego Stankiewicza, *Sędziowie w beatyfikacyjnym przewodzie na terenie diecezji* (1961). Obecnie ks. mgr Stefan Kośnik pisze rozprawę na temat: *Dowód z cudów w procesach beatyfikacyjnym i kanonizacyjnym*.

Z zakresu prawa zakonnego należy wymienić następujące prace: ks. Wacław Aleksy Wycisk, *Stan prawny zakonnych placówek duszpasterskich na Śląsku Opolskim* (1951); ks. Edward Sokołowski, *Definitorium kapituły prowincjalnej według konstytucji braci mniejszych* (1953); ks. Aleksander Chudoba, *Spór między klerem świeckim a zakonem o jurysdykcję do słuchania spowiedzi* (1955); o. dr Jacek Stożek SOCist., *Kapituła generalna w zakonie cystersów* (1957). Jeden z rozdziałów tej pracy zatytułowany: *Wpływ cysterskiej kapituły generalnej na powszechne ustawodawstwo zakonne*, został ogłoszony drukiem¹⁹. Następnie ks. Wiesław Jakubowski, *Założenie domu zakonnego* (1960); ks. dr Jan Bukowicz, *Nowicjat zakonny* (1960); ks. Aleksy Chalcarz, *Dzieje wychowania i studiów w zakonie cystersów do Soboru Trydenckiego* (1961); ks. dr Jan Gabriel Bartoszewski, *Powstanie i organizacja*

18 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 10 (1963), z. 4, s. 15—26.

19 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 5 (1958), z. 2, s. 31—50.

polskiej prowincji kapucynów (1681—1784) (w 1962 r.); ks. dr Feliks Szpucha, Urząd prowincjała w zakonie braci mniejszych (1963); ks. dr Jan Krawiec, Towarzystwo św. Franciszka Salezego oraz jego organizacja w Polsce (1964); ks. Stefan Kosowski, Bractwa kościelne (1965); ks. Albin Bronisław Sroka, Ustawodawstwo partykularne małopolskiej prowincji reformatów w XVII i XVIII wieku (1965); ks. Edmund Wałuszko, Początki klasztoru Księży Kanoników Regularnych na Kazimierzu w Krakowie (1966); ks. Kazimierz Mikuszewski, Pierwotne ubóstwo zakonne według reguły św. Franciszka (1967); ks. dr Tadeusz Skwarczek, Śluby zwykle w prawie zakonnym (1967); ks. Mieczysław Głowacki, Sytuacja prawna i faktyczna zakonów na terenie Galicji w XVIII i XIX wieku (1967).

Obok tego na seminarium ks. prof. Petraniego prace napisali: ks. dr Paweł Müller, Zbeshczeszczzenie kościoła (1946); ks. dr Władysław Pawelczak, Wybór papieża według konstytucji Piusa XII *Vacantis Apostolicae Sedis* (1947); ks. dr Stefan Młynarczyk, Instytucja domniemania śmierci zaginionego współmałżonka w prawie kanonicznym (1949); ks. dr Wincenty Depczyński, Post eucharystyczny w prawie Kościoła Zachodniego (1950); ks. dr Czesław Kamiński, Organizacja pracy duszpasterskiej wśród emigrantów polskich (1950); ks. Józef Kurpas, *Początki ksiąg metrykalnych* (1955). Praca ta została ogłoszona drukiem²⁰. Ks. dr Ludwik Orzeł, Sakrament pokuty w świetle kościelnego ustawodawstwa synodalnego w Polsce przedrozbiorowej (1957); ks. Tadeusz Gocławski, Organizacja seminariów diecezjalnych prowadzonych przez zgromadzenie misji (1959); ks. Józef Kowalski, Reorganizacja płockiej kapituły katedralnej za biskupa Michała Poniatowskiego (1773—1784) (w 1959 r.); ks. dr Stanisław Suwała, Lichwa w prawodawstwie kościelnym w Polsce przedrozbiorowej (1962); ks. dr Bernard Danch, Urząd Wikariusza Apostolskiego w Kościele (1963); ks. dr Edward Prędko, Przynależność do stowarzyszeń wrogich Kościołowi i prawowitej władzy państwowej jako przestępstwo w prawie kanonicznym (1963); ks. dr Stefan Ciechanowski, Wpływ sekularyzacji pruskiej na reorganizację kapituły metropolitalnej gnieźnieńskiej w 1810 roku (1963); jeden rozdział tej pracy autor ogłosił drukiem pt.: *Potrzeba reorganizacji kapituły metropolitalnej gnieźnieńskiej po sekularyzacji pruskiej*²¹. Ks. dr Henryk Gołaszewski, Dzieje części diecezji łuckiej, wileńskiej i żmudzkiej w Prusach Nowowschodnich po III rozbiore Polski przed powstaniem diecezji wigierskiej (1795—1800) (w 1964 r.); ks. Henryk Karbownik, Sprawa opodatkowania duchowieństwa w Polsce w latach 1530—1670 (w 1964 r.); ks. Franciszek Kacprzycki,

20 „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 2 (1961), z. 1—2, s. 5—42.

21 „Nasza Przeszłość”, 24 (1966) 187—201.

Seminarium pułtuskie, jego założenie i organizacja prawna (1594—1732) (w 1965 r.); ks. dr Wojciech Góralski, Kapituła kolegiacka w Pułtusku (erekcja, organizacja prawna, działalność) (1965); ks. dr Bolesław Cieślak, Obowiązek głoszenia kazań w ustawodawstwie Kościoła Zachodniego (1966); ks. dr Zdzisław Król, Archidiakoniat czersko-warszawski (1966); część swojej pracy autor ogłosił drukiem pt. *Archidiakoniat czersko-warszawski*, Rzym 1966, ss. 34. Ks. Józef Ossek, Zamieszkanie konieczne w Kodeksie Prawa Kanonicznego (1966); ks. Andrzej Rejewski, Reorganizacja diecezji chełmińskiej przez biskupa Andrzeja Załuskiego w oparciu o reformę trydencką (1966); ks. Zdzisław Benedict, Powstanie kapituły kolegiackiej kamieńskiej i jej organizacja prawna na podstawie dokumentu erekcyjnego (1967), wreszcie ks. mgr Franciszek Julian Bloch († 1 IX 1967) pracę doktorską pt. *Wykonywanie posługi lekarskiej przez duchownych w świetle ustawodawstwa Kościoła rzymskokatolickiego* (1967).

Wydział w okresie powojennym habilitował dwóch docentów prawa kanonicznego: w r. 1955 ks. dra Józefa Rybczyka na podstawie pracy pt. *Uzdrowienie małżeństwa w zawiązku. Sanatio in radice (can. 1138—1141)*, Lublin 1958, oraz w r. 1961 ks. biskupa dra Walentego Wójcika na podstawie pracy pt. *Rozwój pomocy świeckiej dla Kościoła w Polsce do r. 1565*. Autor ze swej obszernej pracy ogłosił drukiem następujące rozdziały: 1. *Wpływ sytuacji wewnętrznej państwa na wspomaganie Kościoła polskiego w średniowieczu*,²² 2. *Problem pomocy świeckiej dla Kościoła polskiego w średniowieczu na tle sytuacji zewnętrznej*,²³ 3. *Udzielanie pomocy monarszej Kościołowi w Polsce średniowiecznej*²⁴, 4. *Zagadnienie pomocy świeckiej w sprawach gospodarczych Kościoła w Polsce średniowiecznej*²⁵, 5. *Pomoc świecka dla sądownictwa kościelnego w Polsce średniowiecznej*²⁶, 6. *Pomoc świecka dla Kościoła polskiego w sprawach szerzenia i ochrony wiary do 1565 r.*²⁷, 7. *Ściganie lekceważących przykazania i trwających w karach kościelnych w Polsce do 1565 r.*²⁸, 8. *Doktryny średniowieczne o stosunku dwu władz i udzielaniu pomocy świeckiej*²⁹.

Piszący musi przyznać, że niestety nie był zdolny wziąć tu pod uwa-

22 „Prawo Kanoniczne”, 2 (1959), z. 3—4, s. 67—123.

23 „Prawo Kanoniczne”, 3 (1960), z. 1—2, s. 35—70.

24 „Prawo Kanoniczne”, 3 (1960), z. 1—2, s. 71—86.

25 „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 7 (1960), z. 4, s. 53—90.

26 „Prawo Kanoniczne”, 3 (1960), z. 3—4, s. 33—61.

27 „Prawo Kanoniczne”, 9 (1966), z. 1—2, s. 51—111.

28 „Nasza Przeszłość”, 25 (1966) 33—68.

29 „Prawo Kanoniczne”, 10 (1967), z. 1—2, s. 105—142.

gę pełnej twórczości naukowej poszczególnych członków wydziału, to znaczy ani wszystkich prac przez nich drukowanych, ani też referatów wygłoszonych w ramach Towarzystwa Naukowego KUL. Nie mógł następnie uwzględnić całego piśmiennictwa, jakie wyszło z seminariów przez nich kierowanych. Praca naukowa profesorów była bardziej wszechstronna, niż to zostało tutaj przedstawione. Oczywiście przeważała zawsze ich działalność dydaktyczna oraz kierownictwo pracami dyplomowymi, przy tym uderzający jest wkład wysiłku i niezwykle zakres pomocy udzielanej studentom. Ta pomoc rozpoczynała się przecież często od ustalania dyspozycji tematu, podziału rozprawy i sformułowania tytułów rozdziałów.

Wreszcie last non least — to praca dydaktyczno-administracyjna na wydziale: do końca roku akademickiego 1966/67 odbyto 408 posiedzeń Rady Wydziału.

Dla obecnych członków wydziału chlubą i radością jest świadomość, że dobrze przysłużył się on Bogu i ojczyźnie. Kościół w Polsce bowiem spośród absolwentów Wydziału Prawa Kanonicznego KUL liczy obecnie czternastu biskupów z prymasem Polski ks. kardynałem Stefanem Wyszyńskim na czele.

Źródła nie drukowane

Archiwum Rektoratu KUL

Księgi protokółów posiedzeń Senatu Akademickiego

Akta personalne KUL, odnośne teczki

Spis wykładów i wykaz instytucji uniwersyteckich za lata 1919/20 — 1967/68.

Archiwum Dziekanatu Wydziału Prawa Kanonicznego

Pięć ksiąg protokółów posiedzeń Rady Wydziału

Księgi protokółów egzaminów licencjackich i doktorskich

Księga wydanych dyplomów doktorskich.

Archiwum Kurii Biskupiej w Lublinie

Akta KUL, RP. 61, VIII, vol. 1—4.

Źródła drukowane

Skład osobowy, spis wykładów i instytucji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w roku akad. 1946/47 oraz sprawozdanie za lata poprzednie, Lublin 1947;

Spis wykładów na r. akad. 1947/48;

Skład osobowy oraz spis wykładów i instytucji w r. akad. 1959/60, Lublin 1959.

Publikacje:

Grzywacz J., Życiorys JE Ks. Biskupa Dr Piotra Kałwy, „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie”, 40 (1966) 123—127;

Kałwa P., Śp. o. Jan Roth TJ, „Ateneum Kapłańskie”, 39 (1947), tom 47, s. 96—97;

tenże, Śp. ks. Jan Wiślicki, „Roczniki Nauk Społecznych Tow. Naukowego KUL”, 1 (1949) 21—22;

tenże, Śp. ks. Henryk Insadowski, tamże, s. 26—27;

Kamiński S., Śp. ks. doc. dr Stanisław Płodzień, „Zeszyty Naukowe KUL” 5 (1962), z. 3, s. 141—144;

Librowski S., Ofiary zbrodni niemieckiej spośród duchowieństwa diecezji wrocławskiej 1939—1945, Wrocław 1947;

Pałka P., Śp. o. Prof. Dr Gommar Michiels, „Zeszyty Naukowe KUL”, 9 (1963), z. 3, s. 94—98;

Patykiewicz W., Ks. Biskup Stanisław Czajka, „Zeszyty Naukowe KUL”, 10 (1967), z. 3, s. 93—94;

Petrani A., Nauka prawa kanonicznego w Polsce w XVIII i XIX wieku, Lublin 1961;

tenże, ks. Stanisław Płodzień, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 10 (1963), z. 4, s. 9—11;

tenże, Wydział Prawa Kanonicznego KUL i jego działalność naukowa w czasie ostatniego dwudziestolecia, „Zeszyty Naukowe KUL”, 8 (1965), z. 3, s. 27—32;

Słomkowski A., Śp. ks. Biskup Teodor Bensch, „Zeszyty Naukowe KUL”, 1 (1958), z. 2, s. 156—160;

Sokołowski L., Śp. ks. Biskup Stanisław Czajka, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, 39 (1965) 243—246;

Starnawski Z., Śp. ks. Biskup Teodor Bensch z Gorzowa (1903—1958), „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie”, 32 (1958) 99—101;

Strzeszewski Cz., Śp. ks. Antoni Szymański, „Roczniki Nauk Społecznych Tow. Naukowego KUL”, 1 (1949) 1—10;

tenże, ks. Antoni Szymański jako profesor i rektor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, „Zeszyty Naukowe KUL”, 5 (1962), z. 3, s. 103—114;

Wilczyński T., Ostatnie lata życia księdza Antoniego Szymańskiego — Rektora Uniwersytetu Lubelskiego (1939—1942), „Zeszyty Naukowe KUL”, 5 (1962), z. 3, s. 115—126;

Wojtkowski A., Jubilat (1916—1966). [W:] Pastori et Magistro, Lub'in 1966, s. 5—13;

Wykaz prac drukowanych księdza biskupa Piotra Kałwy, tamże, s. 14—16.